

TAHİR İBRAHİMOV
Coğrafiya üzrə fəlsəfə doktoru

GÖYÇƏNİN TOPONİMLƏRİ

(I kitab)

“Elm və təhsil”
Bakı - 2021

X1.2 Az-3
3-18

MÜƏLLİFDƏN

Elmi redaktor: İbrahim Bayramov
*Filologiya elmləri doktoru,
ADPU-nun professoru*

Rəyçilər: Məhəmməd Abduyev
*ADPU-nun coğrafiya fakültəsinin,
fiziki coğrafiya kafedrasının müdiri,
coğrafiya elmləri doktoru, professor*

Ramiz Həsənlı
*Azərbaycan Texniki Universitetinin
dosenti, texnika üzrə fəlsəfə doktoru*

T.O.İbrahimov. “Göyçənin toponimləri” (I kitab).
Bakı, “Elm və təhsil”, 2021, 88 səh.

Kitab erməni işğalında olan Ulu Göyçənin yer-yurd adlarının toplanmasına həsr olunmuşdur. Kitabın I hissəsi Çəmbərək (Krasnoselo) rayonunun kəndlərini və Basarkeçər rayonunun bir neçə kəndlərini əhatə edir. Bu sahədə axtarışlar davam etdirilir.

4702000000
N-98-2021 Qrifli nəşr

© Tahir İbrahimov, 2021

Toponimiya bir elm kimi coğrafiya, tarix və dilçilik elmlərinin vəhdəti kimi formalaşmış və müasir dövrdə hamının gərəyinə çevrilmişdir. Bu elm haqqında geniş danışmağa bəlkə də səlahiyyətim yoxdur, ona görə ki, ixtisasca toponimist deyiləm. Yəqin ki, respublikamızın məşhur toponimistləri məndən inciməzlər ki, bu mövzuya toxunuram. Vaxtı ilə qədim mahalın özünə biganə qaldığımız kimi, onun toponimlərinə də ögey baxmışıq. Göyçənin coğrafi adlarının başına min bir oyun açılarda, o adlar coğrafiya elminin qanunlarına zidd olaraq tərcümə və yaxud təhrif olunub xəritələrə yazılarda, biz Azərbaycanda Mərdəkanı-Mərdakyan, Şüvəlanı-Şüvəlyan, Türkanı-Tyurkyan yazırdıq. Nə isə...

Göyçə! Bu əziz, bu ulu torpaq indi düşmənin tapdığı altında inildəyir. Onun fəryadını, ah-naləsini, gözü yolda qalmağını daim duyuram. Bu sıxıntıyı ancaq göyçəlilər duya bilər. Ona görə ki, sınıq qolun göynərtisini qolu sınımış bilər... Bəzi oxucular məni qınaya da bilər ki, bu yazının vaxtı keçmiş, gə-

rəksiz bir mövzudur. Amma o oxucular bilməlidir ki, göyçəlilər doğma Azərbaycanın harasında yaşayırsa, onların əksəriyyəti Göyçə eşqi ilə, Göyçə həsrəti ilə, haçansa Göyçəyə qovuşmaq həvəsi ilə yaşayırlar. Uzun illər ayrı düşmüş ana-bala həsrəti ilə görüşün həvəsi ilə yaşayırlar bütün göyçəlilər. Vay o hala ki, bəy həvəs də öl, Göyçə əbədlilik yetim qala.

Bu yazını qələmə almaqda bir məqsədim var. İmkani olan, o tarixi yerlərimizin coğrafi adlarını yaddaşlarına həkk eləmiş bütün göyçəlilərdən xahiş edəm ki, Göyçənin bütün kəndlərinin yer, dağ, dərə, çay, bulaq, yaylaq, kənd və bütün el-oba adlarını kağıza köçürüb tarixləşdirsinlər. Bu müqəddəs bir işdə bütün göyçəli ziyalılar, ağsaqqallar, ağbirçəklər və s. yerləri qarış-qarış gəzən bütün sinədəftərlər yaxından iştirak etməlidir. Hər kəndin yaşlı adamları-babaları və nənələri var. Qıymayın onlar dünyalarını dəyişdirsinlər. Onlar özləri ilə bərabər bütün o adları, o bildikləri toponimləri apararlar və gələcək nəsillər üçün Göyçədən heçnə qalmaz. Baba-nənələri qorumaq və onların yaddaşlarındakı tarixi adlarımızı yığib toplamaq hamımızın borcudur.

Yeri gəlmişkən bir məsələnin vacibliyini oxucuların nəzərinə çaydırmaq istərdim. Bəzən mətbu-

atda, hətta radio-televiziyada veriliş zamanı ulu Göyçənin adını “Göycə” kimi yazıb-səsləndirirlər. Bu təhrif Göyçəyə hörmətsizlik və bəzən də təhqir kimi səslənir. Hələ tarixi xəritələrdə də bu təhrifə rast gəlinir. Elm adamları da bəzən bu qədim mahalın adını təhrif edirlər. Gəlin Göyçənin əziz adını ulularımız Dədə Ələsgər, Aşıq Alı, xalq şairimiz Hüseyn Arif və digər çoxlu saz-söz adamları necə deyib, neçə tarixə düşüb, elə də biz yazaq və gələcək nəsillər üçün qoruyub saxlayaq.

Bu kitabda bütün Göyçə kəndlərini əhatə edə bilmədik. Ümidvaram ki, yuxarıda səsləndirdiyim arzum vətəninə sevinən bütün göyçəlilərə çatacaq və onlar mənə köməklik göstərəcəklər. Qalan kəndlərin tarixi yer-yurd adlarını toplamaq və ömür vəfa versə gələcəkdə bu kitabın növbəti hissələrini çapa hazırlamaq ən böyük arzularımdandır.

Bu müqəddəs işdə- Göyçənin kəndlərinin toponimlərinin toplanmasında mənə yaxından köməklik göstərmiş bütün Göyçəlilərə dərin minnətdarlığımı bildirirəm.

Onlardan bəziləri dünyalarını vaxtsız dəyişmişlər. (Şorcadan şagird dostum, filologiya elmləri doktoru, ADPU-nun professoru Məhərrəm Hüseyn-

nov və Ağbulaqdan əziz dostum, xalq şairimiz Eldar İsmayılova allahdan rəhmət diləyib, o dünyaları behişt olsun deyirəm).

Doğma Cilin yer yurd adlarının toplanmasında mənə kömək göstərmiş İbrahim Tanrıverdiyevə allah rəhmət etsin, qəbri nurla dolsun.

Ardanışın toponimlərinin toplanmasında Haqverdi İbrahimov, Toxlucanın yer-yurd adlarının toplanmasında Nazim Əhmədov, Babacan kəndinin tarixi adlarının toplanmasında Vaqif müəllim, Pəmbək kəndinin yer-yurd adlarının yığılmasında şagird dostum Məzahim Bayramov dərə kəndinin tarixi adlarının toplanmasında Dağıstan Şabandayev, Şişqaya kəndinin toponimlərinin toplanmasında Ramiz Həsənli, Kəsəmən kəndinin tarixi yer-yurd adlarının toplanmasında Fətəli Hüseynov və Böyük Məzrənin coğrafi adlarının toplanmasında Nurəddin Uluxanlı və digər yoldaşlar yaxından iştirak etmişlər.

Yuxarıda adları çəkilən bütün dostlara dərin minnətdarlığımı bildirib onlara bütün işlərində uğurlar arzu edirəm. Bu müqəddəs işin çapa hazırlanmasında böyük əziyyət çəkmiş BDU-nun əməkdaşı Pərvanə xanım Həbibovaya minnətdarlığımı bildirirəm.

Dəyərli məsləhətlərinə görə kitabın elmi redaktoru İbrahim müəllimə və rəyçilərə-Məhəmməd müəllimə və Ramiz müəllimə öz razılığımı bildirim.

Yeri gəlmişkən bütün oxuculara, el-oba qədrini bilən Göyçəlilərə, Göyçənin ziyalılarına bir müraciətimi bildirmək istərdim. Başladığımız bu xeyirxah işi davam etdirmək Göyçə kəndlərinin yer-yurd adlarının toplanmasında fəal iştirak etsinlər. Bəzi kəndlərin toponimlərini çox qısa vermişik. Bu da həmin kənd sakinlərinin yer-yurd adlarının unudduqlarını, ya da yaşlı sakinlərin vaxtsız vəfatı ilə bağlıdır. Sizdən xahi edirəm ki, sinə-dəftər yaşlıların qədrini bilin və onlardan tarixin yaddaşı olan toponimləri toplayaq.

Basarkeçər rayonunun əksər kəndlərini əhatə edə bilməmişik. Qaranlıq, Kəvər və Yelekovka rayonlarının bütün kəndlərinin coğrafi adlarını əldə edə bilməmişik. Arzum budur ki, həmin rayon və kəndlərin yer-yurd adlarının hamısını toplayaq, kitabın təkrar nəşrini daha dolğun tərtib edək. Bu işdə hamımıza uğurlar arzu edirəm.

***Kitabın tərtibçisi
Tahir İbrahimov***

REDAKTORDAN

Toponimlər canlı sənədlərdir. Elin, obanın tarixinin araşdırılmasında toponimlər əvəzə dilməz mənbədir. Toponimlər vasitəsilə xalqın təşəkkülü, tarixi və soykökünü elmi şəkildə öyrənmək mümkündür.

Hər bir el, oba xalq tərəfindən verilən adı tanıyır və bu adla da tarixdə yaşayır. Xalqın tarixinə dair ən xırda cizgiləri belə özündə qoruyub saxlayan, zamanın sınağından çıxan yurd adları (toponimlər) dilin ən qədim qatlarını mühafizə edib gələcək nəsələ çatdırır.

Bu baxımdan da, yer-yurd adlarının (toponimlərin) tədqiqi dövrün ən vacib problemlərindən biridir. İndiyə qədər Şimali Azərbaycan toponimləri elmi şəkildə araşdırılmış və dəyərli tədqiqat əsərləri yazılmışdır. Tanınmış tədqiqatçılardan A.Qurbanov, B.Budaqov, A.Axundov, Ə.Hüseynzadə, S.Mollazadə, R.Yüzbaşov, K.Əliyev, T.Əhmədov, Q.Məşədiyev, Q.Qeybullayev, F.Xalıqov. A.Hacıyev və başqa onomaloqlar qiymətli tədqiqat işləri aparmışlar. Bu əsərlər xüsusi elmi əhəmiyyət kəsb edir. Qeyd

edək ki, qədim Oğuz yurdu olan indiki Ermənistan Azərbaycanın tarixi torpaqlarıdır. Bu torpaqlar Azərbaycandan mərhələ-mərhələ qoparılaraq qondarma erməni respublikası yaradılmış və bu gün xalqımız üçün yad, əlçatmaz, ün yetməz bir yerə çevrilmişdir. Həmin vaxtdan da ermənilər yer adlarımızı dəyişdirərək erməni mənşəli adlarla əvəz etmiş, Azərbaycan türklərinin bu ərazidəki izlərini tarixdən silməyə çalışmışlar. Bizim məqsədimiz Ermənistan adlanan Qərbi Azərbaycanın türk mənşəli yer-yurd adlarını tarixi-lingvistik baxımdan tədqiq etməkdir. Bu tədqiqat əsəri məhz belə bir məqsədə xidmət edir.

Məlum olduğu kimi, indi Ermənistan adlanan ərazi Azərbaycanın tarixi torpaqları olmaqla yanaşı, Azərbaycan türklərinin tarixi etnik torpaqları olmuşdur. Ermənilər bu əraziyə kütləvi surətdə 1828-ci il Türkmənçay müqaviləsindən sonra köçürülmüş, rusalara arxalanaraq ərazinin köklü sakinləri olan Azərbaycan türklərini sıxışdırmağa, tarixi etnik vətənlərindən deportasiya etməyə başlamışlar. Azərbaycanlılar ta qədimdən XX əsrin 80-ci illərinin sonu, 90-cı illərin əvvəllərinə qədər indiki Ermənistan ərazisində yaşamışlar. Bu torpaq Azərbaycan türklə-

rinin ata- baba yurdlarıdır. Onlar zaman-zaman erməni təcavüzünə məruz qalaraq deportasiyaya olunmuşlar. Təkcə XX əsrdə dörd dəfə (1905-1906, 1918-1920, 1948-1953, 1988-1991) azərbaycanlılar indiki Ermənistan ərazisindən tarixi-etnik torpaqlarından qırğınlarla deportasiya olunmuş, soyqırımına məruz qalmışlar. «Türksüz Ermənistan» uğrunda mübarizə aparan ermənilər və onların ideoloqları, eləcə də yaxın və uzaq xaricdəki havadarları etnik təmizləmə əməliyyatını 1991-ci il avqustun 8-də başa çatdırdılar. Həmin gün Meğri rayonunun ən böyük kəndlərindən biri - Nüvədi kəndi soyqırımına məruz qalaraq kəndin köklü sakinləri olan azərbaycanlılar tarixi-etnik torpaqlarından deportasiya olundular. Beləliklə, indi Ermənistan adlanan Qərbi Azərbaycanda bir nəfər belə azərbaycanlı qalmadı. Halbuki 1828-ci ildə İrəvan şəhərində 7331 nəfər azərbaycanlı, 2369 erməni,* İrəvan xanlığının Zəngibasar mahalında 5413 nəfər azərbaycanlı, 603 erməni, Gərnibasar mahalında 4176 nəfər azərbaycanlı, 145 erməni, Vedibasar mahalında 3449 nəfər azərbaycanlı, 15 erməni, Saatlı mahalında 1004 nəfər azərbaycanlı, Seyidli və Axsaxlı mahalında 1754 azərbaycanlı, 28 erməni, Sərdarabad mahalında

1837 nəfər azərbaycanlı, 3214 erməni, Dərəçiçək mahalında 1300 nəfər azərbaycanlı, 552 erməni, Göyçə mahalında 5607 nəfər azərbaycanlı, 90 erməni, Naxçıvan xanlığının Dərələyəz mahalında 4583 nəfər azərbaycanlı, 288 erməni yaşamışdır (386, s.543-621).

Türkmənçay müqaviləsindən sonra, 1828-1830-cu illərdə İran və Türkiyədən İrəvan şəhərinə 1763, Qırxbulaq mahalına 1274, Zəngibasar mahalına 2360, Gərnibasar mahalına 5359, Vedibasar mahalına 1069, Sədarabad mahalına 377, Kərpibasar mahalına 3073, Abaran mahalına 8875, Dərəçiçək mahalına 6798, Göyçə mahalına 8577, Dərələyəz mahalına 2773 erməni köçürülüb yerləşdirilmişdir (386, s.543-622). Bununla da Azərbaycan türklərinin indiki Ermənistan ərazisindən-tarixi-etnik torpaqlarından deportasiyası üçün real zəmin yaradıldı.

1905-1906-cı ildə baş verən erməni-azərbaycanlı müharibəsi, 1914-cü ildə başlanan I dünya müharibəsi və 1918-ci ildə indiki Ermənistanda daşnakların hakimiyyətə gəlməsi nəticəsində azərbaycanlılar ermənilərin soyqırımına məruz qalmışlar. Təkcə 1919-1920-ci illərdə Abaran rayonundan 3691, Allahverdi (indiki Vardenis) rayonundan 26238, Gorus rayonundan 8053, Ağbaba (indiki

Amasiya, Axuryan və Qukasyan rayonları) rayonundan 13645, Əştərək rayonundan 11313, Basarkeçər (indiki Vardenis) rayonundan 26238, Gorus rayonundan 1429, Krasnoselo rayonundan 512, Talin rayonundan 7688, Leninakan (indiki Spitak və Quqark rayonları) rayonundan 3410, Abovyan rayonundan 9436, Qəmərli (Artaşat) rayonundan 24149, Qafan rayonundan 12657, Qurduqulu rayonundan 8490, Qaranlıq (indiki Martuni) rayonundan 3190, Meğri rayonundan 8508, Yeni Bayazid (indiki Kamo) rayonundan 4077, Sisyan rayonundan 17880, Stepanavan (Calaloğlu) rayonundan 1868, Vağarşabad (Eçmiədzin) rayonundan 27750, Vedi (indiki Ararat) rayonundan 8933, Keşişkənd (indiki Yeğeqnadzor) rayonundan 14837, Paşalı (indiki Vayk) rayonundan 8933 azərbaycanlı deportasiya olunmuşdur. (415, s. 96-163).

Sovet hakimiyyəti dövründə azərbaycanlıların indiki Ermənistandan dövlət səviyyəsində, özü də SSRİ adlanan nəhəng imperiya tərəfindən deportasiyası köçürülmə adı ilə həyata keçirilmişdir. SSRİ Nazirlər Sovetinin 1947-ci ildə dekabrın 23-də “Ermənistan SSR-dən kolxozçuların və başqa əhalinin Azərbaycan SSR-in Kür-Araz ovalığına köçürülmə-

si haqqında” 4083 sayılı və 1948-ci il martın 10-da isə həmin qərara əlavə olaraq qəbul edilən “Ermənistan SSR-dən kolxozçuların və digər azərbaycanlı əhalinin Azərbaycan SSR-in Kür-Araz ovalığına köçürülməsi ilə əlaqədar tədbirlər haqqında” 754 sayılı qərarlarına əsasən 1948-1953-cü illərdə 150 min azərbaycanlı tarixi-etnik torpaqlarından deportasiya edilmişdir.

1988-1991-ci illərdə isə Rusiyanın köməyi ilə Ermənistan dövləti tərəfindən indiki Ermənistan ərazisindən 250 mindən artıq azərbaycanlı deportasiya olunmuşdur. Ümumiyyətlə, XX əsrdə iki milyon azərbaycanlı indiki Ermənistanda-Qərbi Azərbaycandan – tarixi-etnik torpaqlarından qovulmuşlar.

Bu tarixi faciələrə vaxtında hüquqi-siyasi qiymət verilməmişdir. Yalnız Azərbaycan Respublikasının prezidenti H.Əliyev bu tarixi ədalətsizliyə, hüquqi-siyasi qiymət vermiş, bununla bağlı 1997-ci ilin dekabrın 18-də “1948-1953-cü illərdə azərbaycanlıların Ermənistan ərazisindəki tarixi-etnik torpaqlarından kütləvi surətdə deportasiyası haqqında”, 1998-ci ilin martın 26-da “Azərbaycanlıların soyqırımı” və 22 avqust 2001-ci ildə “Erməni millətçilərinin apardığı etnik təmizləmə nəticəsində Ermənistan

ərazisindəki öz tarixi torpaqlarından didərgin salınmış azərbaycanlıların məskunlaşması problemlərinin həlli haqqında” fərmanlar imzalamışdır. 22 avqust 2001-ci il tarixli fərmanda göstərilir: “Azərbaycan torpaqlarının tarixi adlarını dəyişdirmək, süni surətdə Ermənistanı monoetnik dövlətə çevirmək siyasətinin tərkib hissəsini təşkil edirdi. 1935-1989-cu illərdə Ermənistanda hətta yer adlarına qarşı qərəzli siyasət tətbiq edilmiş və minlərlə Azərbaycan toponimi xəritələrdən silinmişdir”.

Deməli, həm də indiki Ermənistan ərazisindəki türk mənşəli toponimlərin öyrənilməsi siyasi əhəmiyyət kəsb edir. Bu faktları özündə əks etdirən tarixi sənədlər “toxunulmazlıq” qri fi ilə Ermənistanın arxivlərində, obrazlı ifadə ilə desək, dəmir seyflərdə saxlanılır. Yalnız ən etibarlı mənbə ərazinin toponimləridir ki, tarixi həqiqətlərə işıq salır, aydınlıq gətirir. Axı hər bir xalq, tayfa “yaşayış məntəqələrinə öz ana dillərində adlar verir. Həmin adlarda tarixin izləri öz əksini tapır” (88, s.3).

Keçmiş SSRİ məkanında erməni tədqiqatçıları belə bir fikir formalaşdırmışlar ki, tarixən “Böyük Ermənistan” olmuş, zaman-zaman “Böyük Ermənistan” parçalanmış və indiki “Kiçik Ermənistan» qal-

mışdır. Ermənilər də indiki Ermənistanın qədim və köklü sakinləri olmuşlar. Məhz bunun nəticəsi idi ki, belarus toponimisti V.A. Juçkeviç 1980-ci ildə Minskdə çap etdirdiyi «Общая топонимику» əsərində yazırdı: «Erməni mənşəli olmayan adlar Ermənistanda azdır. Ermənistan toponimik cəhətdən SSRİ-nin ən yekcins ərazisidir. Burada başqa dillərə məxsus elementlər (dil elementləri - İ.B.) azdır» (304, s.229).

Müəllifin bu fikri tarixi faktın və həqiqətin saxtalaşdırılmasından başqa bir şey deyildir. Tarixi faktlardan aydın olur ki, indiki Ermənistanda XIX əsrin əvvəllərinə kimi qeydə alınmış toponimlərin çoxu türk mənşəli olmuşdur. Təkcə bir faktı qeyd etmək istərdik. Z.Qorqodyanın 1932-ci ildə İrəvanda erməni dilində çap olunmuş «1831-1931 -ci illərdə Sovet Ermənistanının əhalisi» kitabında qeydə alınmış 2310 yaşayış məntəqəsindən təqribən 2000-i türk mənşəlidir (415, s.2-92). Eyni zamanda Si-meon İrəvanlının «Cambri» (XVIII əsr), «Ermənistan və ətraf vilayətlərin toponimlər lüğəti» (427, s. 1-991) və b. erməni dilində nəşr edilən digər kitablarda qeydə alınmış türk mənşəli toponimlər tarixi həqiqətlərdən xəbər verir.

E.ə. I əsrdə Ön Asiyada böyük dövlət kimi tanınan Urartu ilə bağlı tapılan daş kitabələrdə indiki Ermənistan ərazisində yerləşən Eriaxi, Qelakuni, Urtexuni toponimlərinin (türk mənşəli toponimlərin - İ.B.) adları çəkilir (331 a, s. 329, 424).

«VII əsr erməni coğrafiyası»nda (265, s.38-48) və 1763- 1780-ci illərdə erməni kilsəsinin başçısı olmuş Simeon İrəvanlının «Cambr» əsərində (303, s. 119-198) indiki Ermənistan ərazisində yerləşən türk mənşəli toponimlərin adlarının ilkin, qədim formaları, eləcə də bu ərazidə tarixən yaşamış türk tayfalarının adları qeyd edilmişdir.

1590-cı ildə tərtib edilmiş «İrəvan əyalətinin müfəssəl dəftəri»ndə, 1728-ci ildə tərtib edilmiş «İrəvan əyalətinin icmal dəftəri»ndə (143, s.22-183) indiki Ermənistanın türk mənşəli toponimləri geniş şəkildə və dəqiqliklə əksini tapmışdır.

XIX əsrin 50-ci illərində rus dilində çap olunmuş İ.Şopenin «Исторический памятник состояния Армянской области в эпоху ее присоединения к Российской Империи» (СПб, 1852), D.D.Paqirevin «Алфавитный указатель к пятиверстной карте Кавказского края» (Тифлис, 1913) əsərində, «Сборник материалов для описа-

ния местностей и племен Кавказа (СМОМПК, вып.: 4, 5, 13, 25, 27, 40, Тифлис, 1884, 1886, 1892, 1898, 1900, 1909), «Кавказский календарь» (Тифлис, 1846. 1878, 1907, 1908, 1916), «Материалы для изучения экономического быта государственных крестьян Закавказского края» (тт. I-IV, Тифлис, 1862-1886) və s. jurnallarda, Акты собранные Кавказской Археографической Комиссией (тт. I- XII, Тифлис, 1866-1904) sənədlər toplusunda, Г.Абихин «Геология армянского нагорья» (Пятигорск, 1899) əsərində, eləcə də indiki Ermənistana səyahət etmiş E.Q. Veydenbaumun (Путеводитель по Кавказу, Тифлис, 1888), S.Anisimovun (Путеводитель по Кавказу, М., 1924) və başqa səyyahların əsərlərində qeydə alınmış indiki Ermənistanın türk mənşəli toponimlər ərazinin toponimlərinin öyrənilməsində əvəzsiz mənbələrdir.

Bununla yanaşı, əsər yazılarkən erməni dilində müxtəlif illərdə çap olunmuş mənbələr də əsas götürülmüşdür. Onlardan Z.Qorqodyanm «1831-1931-ci illərdə Sovet Ermənistanın əhalisi» (İrəvan, 1932, erməni dilində), O.Yeğiazaryanm «Əzizbəyov rayonunun mədəniyyət abidələri» (İrəvan, 1955, erməni dilində), K.M.Avetisyanın «Coğrafi adlar lüğəti» (İrə-

van, 1969, erməni dilində), T.X.Hakopyan, St.T. Məlik-Baxşyan və O.X.Barseğyanın «Ermənistan və ətraf vilayətlərin toponimlər lüğəti» (I c., İrəvan, 1986, erməni dilində) və s. əsərləri qeyd etmək olar.

«Ermənistan azərbaycanlılarının tarixi coğrafiyası» (Bakı, 1995) əsəri də ərazinin toponimlərinin öyrənilməsində əsas mənbələrdən biridir.

İndiki Ermənistan ərazisindəki toponimlərin tədqiqi sistemli şəkildə, XIX əsrdən başlayır. Ərazinin türk mənşəli toponimlərinin ilk izahına İ.Şopenin yuxarıda göstərilən əsərində rast gəlirik. Bu əsərdə əksini tapan indiki Ermənistanın ərazisindəki toponimlərin, demək olar ki, hamısı türk mənşəlidir. O, bu toponimlərin semantikasını ilə bağlı etimoloji təhlil aparmamış, həmin toponimləri rus dilinə tərcümə edərək izah etmişdir. İ.Şopen Qərbi Azərbaycanın toponimlərinin izahında xalq etimologiyasına, təsviri izahlara üstünlük vermiş, elmi faktlara istinad etməmişdir. Bu baxımdan ərazidəki Qanlı Allahverdi, Gii- müşlü, Kömürlü dağ, Qarasu, Axuryan çayı, Eı ivanZ/Эриван (İrəvan-İ.B.), Oxçaberd, Baş Abaran, Bicni və s. toponimləri düzgün izah etməmişdir (386, s.247-318).

1881-ci ildə Tiflisdə Qafqaz Tədris Dairəsi rəisinin sərəncamı ilə «Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа» (СМО-МПК) adlı jurnalın nəşrinə başlanılır. Jurnalın səhifələrində həmin də Qərbi Azərbaycanın türk mənşəli toponimləri yeri gəldikcə izah edilmiş, müəyyən toponimlərin hətta etimologiyası verilmişdir. Jurnalın 40-cı cildində (Tiflis, 1909) K.F.Qanm «Опыт объяснения Кавказских географических названий» əsəri çap olunmuşdur. Əsərdə Qafqazın 1991 coğrafi adın izahı verilmişdir. Burada indiki Ermənistan ərazisindəki 110 türk mənşəli toponimin (Abaran, Hamamlı, Artik, Basarkeçər, Giimrü, Dəmirçilər, Koylasar, Artız, Herher, Ko- tanlı, Kərkibaş və s.) izahı (əksəriyyəti ehtimal və təsviridir) öz əksini tapmışdır. Müəllif bu toponimlərin izahında heç bir elmi faktlara söykənmir.

İndiki Ermənistan ərazisindəki türk mənşəli toponimlərin izahına Avropa tədqiqatçıları da diqqət yetirmişlər. Bu baxımdan H.Hübşmanın 1904-cü ildə Strassburqda alman dilində çap olunmuş «Qədim erməni coğrafi adları» (H.Hübşman. Die altarmenischen Ortsnamen, Strassburg, 1904) əsərinin adını çəkmək olar. Əsərdə indiki Ermənistan ərazisində yerləşən toponimlərdən başqa, Azərbaycanın qədim

və tarixi torpaqları olan, bu gün Azərbaycan Respublikasının inzibati ərazisinə daxil olan Naxçıvan, Əlinçə, Gəncə, Bərdə, Şərur və s. toponimlərdən Ermənistan toponimləri kimi bəhs edilmişdir ki, bu da tamamilə səhvdir.

H. Hübşman həmin əsərində indiki Ermənistan ərazisində yerləşən Quqark, Abaran, Qafan, Sisyan, Aqarak, İrəvan və b. toponimlərin etimologiyasını verməyə çalışmışdır. Bu toponimlər mənşəli olmalarına baxmayaraq, H. Hübşman həmin coğrafi adları ya fars mənşəli, ya da erməni mənşəli hesab etmişdir. XIX əsrin sonu, XX əsrin əvvəllərindən başlayaraq erməni alimləri də ərazinin coğrafi adlarını əks etdirən toponimik lüğətlər tərtib etmişlər. Nşana Çivanyanın «Erməni şəxs adları da əlavə olunmuş tarixi, coğrafi və mifoloji adlar lüğəti» (Konstantinopol, 1879; 427, s. VII), Il.S.Yefrikyanın bilavasitə indiki Ermənistanın toponimlərindən bəhs edən ilk lüğət bu qəbildəndir. Həmin lüğət «İllüstrasiyalı coğrafi adlar lüğəti» (Vyana, 1900, qədim erməni dilində) adlanır və A-I hərflərini əhatə edir.

Hr. Kapansyan 1940-cı ildə «Историко-лингвистическое значение топонимики древней Армении» adlı əsər yazmışdır. O, qədim yazılı mənbə-

lərdə (Urartu daş kitabələrində, eləcə də başqa erməni yazılı mənbələrində) öz əksini tapan toponimləri tarixi-lingvistik aspektdə izah etmişdir. Hr. Kapansyan əsərində indiki Ermənistan ərazisində tarixən mövcud olmuş və Urartu daş kitabələrində qeydə alınmış Eriaxi (Gümrü rayonu ərazisində), Etiuni (Göyçə gölü ətrafında), Velikuni//Velikuxi (indiki Kamo rayonu ərazisində), Quqark, Aqarak. Əştərak və s. türk mənşəli toponimləri araşdırmışdır (318, s. 6-23, 62-63, 80-82).

1986-cı ildə İrəvanda erməni dilində T.X. Hakopyan, St.T.Məlik-Baxşyan və O.X. Barseğyanın müəllifliyi ilə «Ermənistan və ətraf vilayətlərin toponimlər lüğəti» çap edilib. Bu lüğətin 4 cilddən ibarət olması planlaşdırılıb. İndiyə kimi onun yalnız I cildini əldə etmişik. Həmin lüğət A-D (erməni əlifbasına əsasən) hərflərini əhatə edir. Lüğətdə indiki Ermənistan ərazisində yerləşən toponimlərlə yanaşı, Gürcüstan, İran, Türkiyə, Azərbaycanın da toponimləri verilir. Məhz lüğətin «Ermənistan və **ətraf vilayətlərin** (kursiv mənimdir - İ.B.) toponimlər lüğəti» adlandırılması ermənilərin İran, Türkiyə, Gürcüstan, o cümlədən Azərbaycana qarşı torpaq iddialarında olduğunu göstərir. Əsərdə «ətraf vila-

yətlər» adı altında «Böyük Ermənistan» iddiaları ilə yaşayan müəlliflər Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ, Laçın, Kəlbəcər, Qubadlı, Ağdam, Füzuli, Xanlar, Gəncə, Qazax, Tovuz, Naxçıvan, Şəmkir, Zəngilan və s. rayonlarının toponimlərini veririlər ki, bu da beynəlxalq normalara zidd olmaqla yanaşı, tarixi həqiqətlərin təhrifidir.

Lüğətdə indi Ermənistan adlanan Qərbi Azərbaycanın türk mənşəli toponimlərinin etimoloji təhlilləri bilərəkdən səhv izah edilmiş, tarixi faktlar saxtalaşdırılmışdır. Məhz bunun nəticəsidir ki, Axtala, Abaran, Barana və b. toponimlər (427 s. 114, 307-08, 617-618) elmi baxımdan düzgün izah edilməmiş, erməni mənşəli toponim kimi verilmişdir.

1990-cı ildən Azərbaycan tədqiqatçıları indiki Ermənistanın türk mənşəli toponimlərinin tədqiqinə xüsusi diqqət göstərmişlər. 1995-ci ildə S.Mirmahmudovanın «Ermənistanda türk mənşəli yer adları» lüğəti nəşr edilmişdir. Müəllif indiki Ermənistan ərazisindəki 535 türk mənşəli toponimin lüğətini vermişdir. Müəllif əsərdə təsvirçilikdən qaça bilməmiş, bəzi türk mənşəli toponimlərdəki fərqləndirici əlamət bildirən sözləri (yuxarı, aşağı, böyük kiçik və s.) erməni dilində işlədilən formada (Verin Şor-

ça, Nerkin Gödəkli, Pokr Ayrum, Ağcaqala Nerkin, Axta Nerkin və s.) vermişdir.

Ə.Rüstəmov Zəngəzur bölgəsində yerləşən Qafan, Gorus və Sisyan rayonlarının toponimlərini tədqiq etmiş və 1990-cı ildə «Ermənistan SSR Qafan, Gorus və Sisyan rayonları ərazisinin Azərbaycan mənşəli toponimləri» mövzusunda namizədlik dissertasiyası müdafiə etmişdir. Sonradan müəllif həmin tədqiqatı əsasında «Qədim Oğuz yurdu Zəngəzurun türk mənşəli yer-yurd adları» əsərini çap etdirmişdir (231).

Q.Məşədiyev 1990-cı ildə «Zaqafqaziyanın Azərbaycan toponimləri» əsərini yazmış (Bakı, 1990) və 1991-ci ildə «Qafqazın ərazi və tayfalarının təsviri materialları məcmuəsində (CMOMFIK) qeydə alınmış Azərbaycan (türk) mənşəli toponimlərin tarixi-lingvistik təhlili» mövzusunda doktorluq dissertasiyası müdafiə etmişdir.

Q.Məşədiyev bu əsərlərində Cənubi Qafqazın türk mənşəli toponimləri ilə yanaşı, CMOMFIK-da qeyd olunan indiki Ermənistan adlanan ərazinin türk mənşəli toponimlərini də (Gorus, Çəpni, Gözəldərə, Dərələgöz, Qəmərli, Çanaxçı) tədqiqata cəlb etmişdir. Bundan başqa o, əsərinin sonunda Azərbaycan, Gürcüstan və indiki Ermənistan ərazilərindəki türk paralel

toponimik adların qısa lüğətini vermişdir (204, s.127-130, 201 s.202-207).

Görkəmli coğrafiyaçı, akademik B.Budaqovun yaradıcılığında indiki Ermənistanın toponimlərinin tədqiqi əsas yerlərdən birini tutur və bununla bağlı «Elim, obam mənim» (Bakı, 1984), «Çobankərə eli» (Bakı, 1996) əsərlərini yazmışdır. Görkəmli alimin «Türk uluslarının yer yaddaşı» (Bakı, 1994) əsərinin bölmələrinin biri «Ermənistanın türk toponimləri» (59, s. 158-176) adlanır. Burada indiki Ermənistanın türk mənşəli toponimlərindən bəhs edilir. Akad. B.Budaqov prof. Q.Qeybullayevlə birlikdə «Ermənistanda Azərbaycan mənşəli toponimlərin izahlı lüğəti» (Bakı, 1998) əsərini yazmışdır. Bu əsərin Azərbaycan toponimiyasında Qərbi Azərbaycanın türk mənşəli toponimlərinin öyrənilməsində xüsusi yeri vardır.

Qərbi Azərbaycanın toponimlərinin öyrənilməsində Q.Qeybullayevin də xüsusi əməyi vardır. O, indiki Ermənistan toponimiyası ilə bağlı «Qədim türklər və Ermənistan» (Bakı, 1992) əsərini yazmışdır.

Q.Qeybullayev «Qədim türklər və Ermənistan» əsərinin 11 fəslini («Ermənistanda qədim türk mənşəli toponimlər») Qərbi Azərbaycanın

qədim türk mənşəli toponimlərinə həsr etmişdir (169, s. 35-71). Bununla yanaşı, o, indiki Ermənistanın köklü sakinlərinin türklər olduğunu və burada tarixən kimmer, sak, quqark, pasian, kəngər, bulqar, aran, katak, şirak, sadak, gorus, cinli, peçeneq, xəzər, oğuz kimi qədim türklərin yaşadığını təkzibedilməz tarixi faktlar və toponimik materiallar əsasında izah edir (169, s. 72-130).

A. Bayramov indiki Ermənistanın Ağbaba, Şörəyel və Pəmbək bölgələrinin toponimlərini araşdırmış və 1995-ci ildə «Ermənistanın Ağbaba, Şörəyel və Pəmbək bölgələrinin türk toponimləri» mövzusunda namizədlik dissertasiyası müdafiə etmişdir. Sonradan o, namizədlik dissertasiyasını 1996-cı ildə «Qədim oğuz ellərinin - Ağbaba, Şörəyel və Pəmbək bölgələrinin yer-yurd adları (toponimləri, Sumqayıt, 1996) adında kitab nəşr etdirmişdir.

İndiki Ermənistanın türk mənşəli toponimlərinin araşdırılması H.Mirzəyevin tədqiqatlarında xüsusi yer tutur. O, aşıq poeziyasında qorunub saxlanılan Qərbi Azərbaycanın türk mənşəli toponimlərini tədqiq edən ilk dilçi alimdir. Təkcə bir faktı qeyd edə ki, H.Mirzəyev 1994-2002-ci illərdə indiki Ermənistanın toponimləri ilə bağlı ciddi elmi əhəmiyyət

kəsb edən 80-dən çox məqalə çap etdirmişdir. İndiki Ermənistanın türk mənşəli toponimləri əsasında «Aşıq poeziyasında yaşayan adlarımız və tariximiz» (Bakı, 1997) əsərinin «İzahlar və şərhlər» adlı V fəslində bəhs edir (211, s. 174-257). Bu əsərdə müəllif Qədim oğuz yurdu olan **Keşişkənd** (Yeğeqnadzor), **Paşalı** (Əzizbəyov Vayk) rayonlarının toponimlərini araşdırmış, onları etimoloji baxımdan izah etmişdir. Bu baxımdan Təhlə, Qarqar, Gədikvəng, Şadıvəng, Alxanpəyəsi, Xalaclar yurdu, Qoşqar, Ket, Murğuz, Her-her, Hors, Çivə, Keşişkənd, Sali, Dərələyəz və s. toponimlərinin izahı uğurludur və xüsusi elmi əhəmiyyət kəsb edir.

Yuxarıda dediklərimizdən aydın olur ki, yazılan məqalələr, kitablar, monoqrafiyalar, müdafiə edilən namizədlik dissertasiyaları Qərbi Azərbaycanın türk mənşəli toponimlərini bütövlükdə əhatə etmir, ərazinin toponimiyası haqqında tam təsəvvür yaratmır. Həm də Qərbi Azərbaycanın oronim, oronim və hidronimləri, onların yaranma yolları xüsusi tədqiqat obyektinə olmamış, onlarda «mühafizə edilmiş leksik və leksik-semantik elementlər» (T.Əhmədov) sistemli şəkildə araşdırılmamışdır. Digər tərəfdən, indiyə qədər aparılan tədqiqatlarda, əsa-

sən, makrotoponimlərdən bəhs edilmişdir. Biz makrotoponimlərlə yanaşı, mikrotoponimləri, burada yaşayan Azərbaycan türklərinin tarixini, yaşayış tərzini bilavasitə özündə əks etdirən urbonimləri, məscid, körpü, qala adlarını da tədqiqata cəlb etmişik.

Qərbi Azərbaycanın türk mənşəli toponimləri tarixin yaddaşına çevrilib, mənəvi soyqırımına məruz qalıb. Əsərdə 29,8 min kv.km ərazini əhatə edən indiki Ermənistanın türk mənşəli mikro və makro toponimləri tarix, coğrafiya və dilçilik sintezində ilk dəfə olaraq tədqiqata cəlb edilir. Eyni zamanda hər bir toponimin coğrafi mövqeyi, tarixi mənbələrdə qeyd edilən adları, toponimlərin müxtəlif fonetik formaları göstərilməklə yanaşı, yaşayış məntəqələrinin taleyi, əhalinin etnik tərkibi tarixi faktlar və statistik rəqəmlərlə verilir. Azərbaycan türklərinin deportasiyası və ermənilərin bu ərazilərə, hansı kəndə nə vaxt köçürülməsi, əsasən, erməni mənbələrinə istinad edilərək şərh olunur.

Tədqiqat prosesində ərazinin türk mənşəli toponimlərinin bir qisminin fonetik və morfoloji dəyişikliyə uğradığı müəyyənləşdirilmiş, onların dil mənsubiyətinə aydınlıq gətirilmiş, tarixən bu ərazinin topo-

nimlərinin 95%-inin türk mənşəli olması elmi əsaslarla izah edilmişdir.

Əsərdə ərazinin türk mənşəli oykonimlərinin məna növləri (antropooykonim, etnooykonim, orooykonim, hidrooykonim, zoooykonim, fitooykonim), oronimlər, hidronimlər və onlann quruluşu (sadə, düzəltmə, mürəkkəb) göstərilməklə sistemli şəkildə araşdırılır.

İndiki Ermənistan ərazisi XVIII əsrdə İrəvan xanlığının Qırxbulaq, Zəngibasar, Gəmbibasar, Vedibasar, Talin, Seyidli və Axsaqılı, Sərdarabad, Karpibasar, Abaran, Dərəçiçək, Göyçə mahallarının, Naxçıvan xanlığının Dərələyəz mahalının, XIX əsrin 30-cu illərindən XX əsrin 30-cu illərinə qədər İrəvan quberniyasının Yeni Bayazid, Eçmiədzin, İrəvan, Şəhur-Dərələyəz, Aleksandropol (Gümrü - İ.B.) qəzalarının, Gəncə (Yelizavetpol) quberniyasının Zəngəzur, Qazax qəzalarının, Tiflis quberniyasının Loru-Pəmbək qəzasının inzibati ərazi bölgüsünə daxil olmuşdur. 1920-ci il noyabrın 29-da indiki Ermənistan ərazisində sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra Ermənistan Sovet Şuralar Cəmiyyəti Mərkəzi İcraiyyə Komitəsi Rəyasət Heyəti 1929-cu il iyulun 12-də «Ermənistan Sovet Şuralar Cəmiyyəti territo-

riyasını (ərazisini-İ.B.) rayonlaşdırmaq haqqında» qərar qəbul etmişdir. Qərara əsasən rayon inzibati ərazi vahidi yaradılmışdır. Əsərdə toponimin XIX əsrdə hansı inzibati ərazi vahidinə, sovet hakimiyyəti dövründə isə hansı inzibati ərazi bölgüsünə daxil olduğu göstərilir. Məsələn, Toxluca-İrəvan quberniyasının Yeni Bayazid qəzasında, indi Çəmbərək (Krasnoselo) rayonunda kənd.

İndiki Ermənistan ərazisindəki türk mənşəli toponimləri ilk variantlar əsasında, tarixilik baxımından araşdırılması, dilçilik aspektində təhlil edilməsi tədqiqatın əsas elmi yeniliyidir. Bunların hamısı Qərbi Azərbaycanda tarixən yaşamış Azərbaycan türklərinin «etnogenezinə, tarixinə, sosial-məişətinə və məskunlaşdığı coğrafi əraziyə dair mühüm və orijinal mülahi-zələr» (205, s. 11) söyləməyə imkan verir.

Qərbi Azərbaycanın paralel toponimləri geniş miqyasda tədqiqata cəlb edilir. Ərazinin paralel toponimlərini araşdırmaqda əsas məqsəd onların həm yayılma, həm də komponentləri arasında paralellik müşahidə edilən toponimik vahidlərin ümumi areal xüsusiyyətlərini ortaya çıxarmaqdan ibarətdir (177 a, s.1).

Qərbi Azərbaycan toponimlərinin öyrənilməsinin xüsusi nəzəri və praktiki əhəmiyyəti vardır. Bu toponimlər yerli xalqın-Azərbaycan türklərinin tarixini, türk tayfalarının adını (**quqark, gorus, sak, ayırım, qıpçaq, qaraqoyunlu, şirak, peçenek, axta, kəvər və s.**) əks etdirir və tədqiqat nəticəsində aydın olur ki, ərazinin toponimləri həm də qədim türk sözləri (**balıq, yazı, art, bək, kəpəz və s.**), Azərbaycan dili ilə bağlı coğrafi terminlər (**dağ, dərə, düz, təpə, tap, taxt, yal, nüvək, ova, gədik və s.**) əsasında formalaşmışdır. Bütün bunlar Qərbi Azərbaycan toponimlərinin tarixi coğrafiyasının öyrənilməsində xüsusi rol oynayır. Bu əsər Azərbaycan toponimlərinin hərtərəfli öyrənilməsi üçün geniş imkanlar yaradır. Eyni zamanda, toponimiya lüğətlərinin, izahlı onomastik lüğətin yazılmasında istifadə edilə bilər.

Azərbaycan toponimlərinin paralellərinin, türk dillərinin areal toponimiyasının öyrənilməsində də əsərin xüsusi əhəmiyyəti vardır. Əsər yazılarkən türk mənşəli toponimlərin düzgün izahını vermək üçün müxtəlif üsullardan istifadə edilmişdir:

1.Müxtəlif dilli - Azərbaycan, erməni və rus dilli mənbələrdən istifadə edərkən Azərbaycan və erməni mənbələrinə üstünlük vermək;

2.Hər hansı bir mənbədən istifadə edərkən ilk növbədə həmin əsərin yaranma dövrünü, müəllifin mövqeyini və əsərin xarakterini əsaslı faktlarla müəyyənləşdirmək;

3.İstifadə olunan mənbələrin tarixi dövrünü və gerçəkliyini nəzərə almaq;

4.Ərazinin türk mənşəli toponimlərinin izahında diaxron və sinxron tədqiqat üsullarından istifadə etmək;

5.Müəyyən tarixi dövrlər ərzində fonetik və morfoloji dəyişikliyə uğrayan toponimlərin tarixi-linqvistik təhlil əsasında ilkin variantını bərpa etmək.

Nəticə olaraq qeyd etmək istərdik ki, Qərbi Azərbaycanın türk mənşəli toponimlərinin öyrənməsi oxucuda Azərbaycan toponimlər sistemi, onların əsas qanunauyğunluqları, prinsipləri, formalaşma yolları, yaranma səbəbləri, struktur tipləri, semantik növləri, oykonim, oronim və hidronimlər arasındakı əlaqə, xalqımızın etnoqrafiyası, milli təfəkkürü, tarixi coğrafiyası və s. bu kimi problemlərə bağlı tam elmi təsəvvür formalaşdırır. Eyni za-

manda, türk tayfalarının arealı və məskunlaşması, Azərbaycan dilinin qədim leksik-semantik və qrammatik xüsusiyyətləri haqqında müəyyən elmi və obyektiv nəticələrə gəlməyə kömək edir. Ən əsası isə indiki Ermənistan ərazisindəki toponimlərin tədqiqi aydın şəkildə sübut edir ki, indi Ermənistan adlanan Qərbi Azərbaycan, Azərbaycanın tarixi torpaqları olmaqla yanaşı Azərbaycan türklərinin tarixi etnik torpaqları, Ata yurduudur.

Elmi redaktor: İbrahim Bayramov
Filologiya elmləri doktoru,
ADPU-nun professoru

I FƏSİL

GÖYÇƏNİN TOPONİMLƏRİ ÇƏMBƏRƏK (KRASNOSELO) RAYONUNUN KƏNDLƏRİ TİMSALINDA

1. Cil
2. Ardaniş
3. Şorca
4. Ağbulaq
5. Toxluca

CİL KƏNDİNİN TOPONİMLƏRİ

Göyçənin coğrafi adlarını qələmə alıb tarixləşdirmək məqsədi ilə doğulub boya-başa çatdığım Cil kəndinin dağ, dərə, bulaq, çay və digər yer-yurd adlarını bütün cillilərin yadına salmaqla böyük və məsuliyyətli işi üzərimə götürüb həmin işin bir qismini tədqiqatçı-toponimisi kimi yox, adi bir vətəndaş kimi yerinə yetirməyə çalışacağam.

... Ağbulaq, Ardanış, Şorca, Babacan,
Cildə ömür etmişəm məndə bir zaman...

Xalqımızın əziz şairi H. Arifin hələ çoxdan dediyi bu şer indii bütün cillilərin fəxrlə dediyi bir təsəlliyyə çevrilib. Cil kəndinin bütün öyrüşləri, o mənzərəli, füsunkar gözəlliyi özündə əks etdirən o adları elmi üsullarla yox, oxucuları qiyabi bir «səyahət» kimi həmin ərazilərlə səyahətə çıxarmaq fikrindəyəm. Toponimistlər həmin adları sistemləşdirərkən dağlarla bağlı adları oronim, su (çay, bulaq, göl, dəniz və s.) adları ilə bağlı olanları hidronim, bitkilərlə bağlı olanları fitonim, heyvanlarla bağlı olanları zoonim, şəxs adları ilə bağlı olanları isə antroponim kimi qruplaşdırırlar. Mən bu fikirdə deyiləm. Cil kəndini əhatə edən coğrafi adları müəyyən marşrutlar üzrə xəyali səyahətə

çıxmaqla onları xatırlamaq məqsədindəyəm (Bütün cillilərin yaddaşına həkk olunan və tarix boyu unutmadıqları həmin adların toplanmasında mənə yaxından köməklik göstərən İbrahim Tanrıverdiyev olmuşdur).

Cil kəndinin adının əmələ gəlməsi ilə bağlı yeganə bir fikir var. Bu, kəndin sucax yerlərində, xüsusən Qamışın bulağında bitən və geniş yayılan cil bitkisi ilə bağlıdır. Bu da, yuxarıda deyildiyi kimi fitonimlərə aiddir.

Oxucular məni qınamasaydılar bütün coğrafi adları cillilər necə demiş, işləmişlər elə də yazardım. Qonşu Ardanış kəndini keçəndən sonra Ardanışın qəəsi və bizim kəndlə sərhəddi təşkil edən Novruz oğlundan marşruta çıxmaq: Dərin dərə, Cilin qəəsi, Göygüney, Yalox, Dəlağan dərəsi, Dəliğa çayı, Gövənniyn qalaçası, Gövənniyn dərəsi, Gözə, Calın dərəsi, Sarı nöyün ağzı, Fələk qəəsi, Sırnıdəyən, Almalı quzoy, Sarıbaşdının quzoyu, Qamışlı dərə, Xırdalılar, Hacı Qurbanın yurdu, İldırım düşən, Taxça, Gəzdəyın quzoyu, Ortasu, Dərənin başı, Sarı yolun dərəsi, Qırmızı qəanın taxçası, Qırmızı qəa, Fəris düşən, Ayı dərəsi, Eşşək daşı, Gəzdəyın yırmaları, Hacı Məliyin yurdu, Şah ocağı, Keçili, Qılğanalığın günöyü. Sarı taxta.

Mügəbbəlinin başı, Keçilinin qəası, İmanın yurdu, Mügəbbəlinin dərəsi, Orta şiş, Öəliyli, Şahdağı, Avasalının taxtası, Kələm köpən, Qarasaqqalın ağzı, Yemşənni, Qırrar, Əyrinöy, Tək çal, Ofun dərəsi, Kalvayı Vəlinin çalı, Ağakişinin taxtası, Ağakişinin quzoyu, Şişin dalı, Çəlvərli, Sulu dərə. Dərvənd, Ot yolu, Dana dağı, Dana dağının başı, Dana dağının yönübəriləri, Balaəmmədin kolu, İmranın yeri, Qarasaqqal, Qarasaqqalın su çıxını, Danauçanın başı.

Cil kəndindən Çənliyə doğru getsək: Məmmədsöyünün dərəsi, Kilsə qaya, Qaraçal, Sulu qaya, Gözənin dərəsi, Zirnişdinin ağzı, Zirnişdinin qılıcı, Ağsuyun bulağı, Yelli yurdlar, Gərməşöylü, Şişin altı, Musa oğlu, Keçi qəası, Öküz uçan, Piltəlinin boyunu, Çaxmaqlı qaya, Xudoybasan, Avasalının bulağı, Göy zağa, Arxac qaya, Orta noy, Qatar qaya, Çənli yaylağı, Divək, Haray təpəsi, Kürddərin yurdu, Alaöllər, Dovşan təpəsi, Hacıhümmətin dağı, Dağın dalı: Əjdaha, Almalının dərəsi, Tək püşün qılıcı, Çullunun yeri.

Kənddən Pəribulağına gedərkən xəyalən Seyidin günbəzinə ziyarət etməliyik. Qəbirstanlıqda uyuyan və ruqları nigaran qalan və indi kəndin keşiyini çəkən o ərənlərin qəbirlərini yada sal-

malıyq. Səcdə elədiyimiz bu müqəddəs yerdən müvəqqəti də olsa ayrılıb Avdillabulağı tərəfə yönəlməliyik. Mədənnərin ağzından, Avdulla bulağından keçib daha bir ziyarətgahımız olan Qaradaşa çatırıq. Qaradaş tarixən camaatımız üçün sınılanmış ümidgaha çevrilmişdir. Burada yol iki yerə ayrılır, biri Pəribulağına, ikincisi Dəmyə tərəfə gedir. Armutduya tərəf getsək: Təkpüşün ağılları. Dərəyeri, Sarasambuğavuranın taxtası, Cərgəlilər, Yolqalxan, Yastıqlı, Sızğısuyun bulağı, Armutdı, Göyqum, Sağmallığın ağzı, Sarasanbuğavuranın ağzı, Mazanın çalı, İmranın gözəsi, Bayraməli bulağının taxtası, Bala quzoy, Baldırğanlımın dərəsi, Dağ yatağı, Qəanın qabağı, Böyük quzoy, Pəribulağının taxçası, At ağılı, Qıfillinin başı, Nədrin qəbri və s.

Qaradaşdan Dəmyə tərəfə getsək: Dəmyənin düzü, Tala, Ayı dərəsi, Qalaca, Qara ardıc, Yavı ölənün qaşı, Sulu qovu, Əypi qovu, Kollu qovu, Dəmirin yanı, Çanaxpərinin çuxuru: Sarıdaşın boynu, Yerrinin yolu, Kiçik yerinin qılıcı, Sarı təpə, Kiçik yerri, Böyük yerri, Qalaça, Qarazağa, Kötüklü, Almalıdərə, Kötüklünün qılıcı, Kirrinin kom yeri, Ağaölən dərə, Çətən dərə, Sarıbaşuçan qaya, Mədənnərin ağzı, Qaranüy, Qaranüyün dənizə baxarı,

Qaranüyün dərəsi, Gözəldərə, Almalı dərə, Xırdalı taxtası, Xırdalı dərəsi, Sarı yol, Orta suyun üstü, Sarı taxtanın yönübəriləri, Su tökülən, Çallar, yovşanlılar, Dənizin qırağı, Gödək yerlər, Kəndin altı, Kəmənd, Oddağ, Battaxlı gözə, Ağbulaxlar, Zağalı dərəsi, Zağalı, Zağalı qəası, Göy zağa, Sarı nüy, Yelli gəzdək, Yavıölən dərə, Qarazağanın güneyi, Qıvlanın güneyi, Hajihümmətin dağı, Duzdağ, Sarıbaşu-çan qaya, Çətin dərənin ağzı, Sulu dərənin oyuğu, Şahdağı, Şahocağı, Cəlvərri, Ağsuyun başı, Höyüş dərə, Yemşənninin dərəsi, Köçyolu, Taxta yurd, Tiknələrin sərnəsi, Canavar güneyi, Qar yatağı.

Cil kəndi ilə Göyçə gölünün arasında “Düz” deyilən böyük ərazidə çoxlu adlar məşhurdur: Qadıoğlunun yeri, Təpə, Təpənin boynu, Xamlar, Əzəmətli Alma ağacı, Dib yeri, Uzun yerlər, Yekaalının yeri, Yovşannı, Aftalafın kərdisi, Dəyirmanın yanı, Təzəkli, Dəmirçixan, Qaraçöpün altı, Xırmanyeri, Göyəm kolu, Qarabulax çayı.

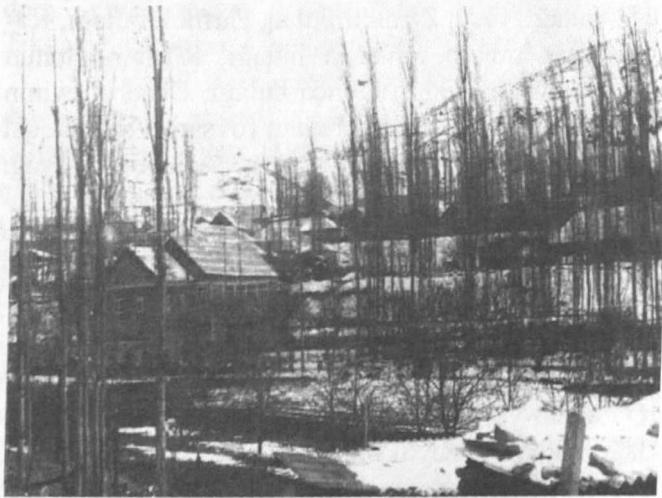
Cilin bulaqları haqqında. Qarabulax, Üzbüz Qarabulax (Orucun bulağı), Yuxarı qamış bulağı, Dəyirman qabağı bulağı, Qamışın bulağı, Sulu qovu, Ağəöləndərənin bulağı, Sızgı su, Korabulağı (Zirnicin altı), Armudun dibi bulaq, Almanın dibi

bulaq, Armudluyolayrıcı bulaq, Yeddi bulaq, Sarıhasanıbuğa vuran bulaq, Zamanın (gözənin bulağı), Baldırğanlı gözəsi ağzı bulaq, Baldırğanlı bulağı, At ağlı bulağı (Qıfillı), Balaquzeyin dərəsi bulağı, Qayanın qabağı bulaq, Pəri bulağı, Ovşar bulağı, Muradın dərəsinin bulağı, Kürddərin bulağı, Çənli-At ağlı bulağı, Taxta yurdun bulağı, Novlu bulaq, Göy zağanın bulağı, Zağalının bulağı, Şeti bulağı, Ağsunun Bağı bulağı, Ağsu (Gözə) bulağı, Battaqlı dərə (otyolu), Əlivurulan dərənin bulağı, Zağanın üstü bulağı, Otaq Zirnicli bulaq, Zirnicli bulağı, Kələmköpən bulağı, Avasalı bulağı, Rüstəmoğlunun yerinin qırağı bulağı, Qonça bulağı, Əsgərin evinin yanı bulaq, Sulu dərənin bulağı (ovşar), Qara saqqal bulağı, Keçilinin bulağı (aşağı), (Ağakışının ayağı bulağı), Gəzdəyin bulağı, Nağının yerinin ayağı bulağı, Orta Keçili bulağı, Cavadın yurdu bulaq, Gəzdəyin ayağı, Ayıdərəsi bulağı, Orta suyun bulağı, Farsın yurdunun bulağı, Qırmızı qayanın bulağı, Taxçanın bulağı, Sarı yolun başının bulağı, Yeddi bulaq (Fermanın üstü), Fermanın qabağı bulaq, Hacı Qurbanın yurdu bulaq, Xırdalının bulağı, Qiblə bulağı, Almalı quzeyin bulağı, Xırdalının ayağı bulaq, Sırnıdəyənin bulağı, Sarınyüün bulağı, Gözəlinin

bulağı, Bağın başının bulağı, Çənlidə Hacızaman bulağı, Dovşan təpəsi bulağı. İmanın yurdunun bulağı, Noğlu bulaq, Avdilla bulağı, Bayraməli bulağı.

Cilin çayları: Ağsu (Cil) çayı, Dəliğa çayı, Ar mudlu çayı, Qarasu (Qarabulaq) çayı, Keçili çayı,

Cildə məhəllə adları da yaddan çıxmayıb: Qaraçöp, Yuxarı məhlə, Kilsənin boynu, Duzdağ, Çarxax, Məktəbin yanı, Qaraməhəmmədin küllüyü, Kalvayqulunun damının yanı, Qarabulağın qaşı və s.

ARDANIŞ KƏNDİNİN TOPONİMLƏRİ

G ö y ç ə ! Bu əziz, bu ulu torpaq ində düşmənlər tapdığı altında inildəyir. Onun fəryadını, ah-naləsini göyçəlilər kimi heç kəs duya bilməz. Onların əksəriyyəti Göyçə həsrətilə, haçansa Göyçəyə qovuşmaq istəyilə yaşayırlar. Vay o hala ki, bu arzu, bu ümid də öl.

Bu arzunu, bu ümidi yaşatmaq vasitələrindən biri də Göyçənin yer adlarının toplanması, gənc nəsə öyrədilməsidir. Bu hamının müqəddəs bor-cu olmalıdır. Bu məqsədlə Göyçənin bütün kəndlərinin yer-yurd adlarının toplanmasına başlamışıq (Ardanış kəndinin toponimlərinin toplanmasında bizə Məşədi Cəmşid Kərimov yaxından köməklik göstərmişdir).

Qonşu Çil kəndini Ardanışdan Noruz oğlu deyilən bir dərə ayırır (yer-yurd adlarını Göyçəlilərin tələffüz etdikləri kimi yazmağı nəzərdə tutmuşuq). Aşağıdakı toponimlərin artırılmasında bütün Göyçəlilər yaxından iştirak etməlidirlər: Aralıx, Noruzoğlunun dərəsi, Sərpın dərəsi, Aşağı taxta, Yuxarı taxta, Noyçalı, Mustafa uçan quzey, Öküz oğurranan, İskəndərin yurdu, Div ağıl, Qırmızı qaya, Göy güney, Pələng

qayası, Hacı Hasanın quzeyi, Kollu quzeyi, Çimalanın gəzdəyi, Sarı qayanın üstü, Dövşan tərəsi, Comuşçanın quzeyi, Dölləyin dalı, Ocağın başı, Ocağın dalı, Uzun qılıç, Gödək qılıç, Şişin başı, Bel yeri, Dağ yeri, Çətin dərə, Böyük düney, İbrahim dərəsi, Köpək vurulan, Alma ağacı, Hacı Məhəmməd vurulan, Alma ağacının günöyü, Şurnoxlu, Gəvəyin dərəsi, Söyüd ağacı, Eşşək batan, Fələk qayasının dalı, Göygüneyin başı, Məşədi Ələkbərin gözəsi, Eşşəkbatanın taxtası, Sarı yol, Dərmi güney, Dönə bulağının güneyi, Qareykalar, Avdu düşən qaya, Nazdı bulağı, Uzun güney, Şahdağı, Əsgər Ağanın yeri, Qara cıdır, Küçükuçan, Yunusoğlunun yurdu, Çoxlu gözə, Ağ gözə, Ağlı qaya, Ağ bulaq, Xaravalar, Ağ qayanın qılıcı, Şətinin payı, Cəfərbiçən, Səngər, kərəntitökülən, Kərbəlayı Yusifin yeri, Aravaçının suyu, Əsgərin dəyirmanı, Qurvanın dəyirmanı, Çətin dərə, Damba, Dombanın başı, Göy dərə, Qanqallı bulaq, Hajibiçən, Hacı Sarı dərəsi, Aynoyun, Aynoyun güneyi, Ayməmməd çuxuru, Gəzdək, Sarı Binnətin yurdu, Şalvar Soynün yurdu, Kalvayı Hüseyinin yurdu, Bat-taxlı, Sarı bulaq, Hacı Ramazan bulağı, Qara bomba, Göl yeri, Yeddi bulaq, Sarıbaşdı, Hacı

Nöycan, Pəri bulağı, Aşağı Tomar, Yuxarı Tomar, Tomarındərəsi, Qoşa güney, Düzdağ, Mələykəuçan, Qatar qaya, Qara güney, Hasan dərəsi, Sarı yal, Sarı yalın quzeyi, Arcıtdı güney, Sarı qaya, Sərt qayası, Tülkü güneyi, Daqızın gələn, Kəklik qayası, Sarı güney, Çalın dalı, Qumlu dərə, Malağan tərəsi, Musurman tərəsi, Çadır düzü, Böyük meşə, Koroğlunun başı, Cəvəlli, Bala Cəvəlli, Maral daşı, Göl yeri, Daylax xarabası, Şiş güney, Qara meşə, Çal tərə, Ada tərə, Qaraarcıd, Bala Qara arcıd, Böyük Qara Arcıd, Qalaça, Çətin dərə, Armutlu, Keçilinin dərəsi, Sudağılan, Qoyun yüyülən, Orta Güney, Öəlikli, Cacığın daşdığı, Topaşan, Daşqalan, Səngər, Saman yolu və s.

ŞORCA KƏNDİNİN TOPONİMLƏRİ

Bu kəndin yer-yurd adlarını sadalamaqdan əvvəl istərdik ki, bütün Göyçənin böyük yaşayış məskənlərinin adlarına nəzər salaq.

Göyçə ərazisində qeyri-türk mənşəli yer adına demək olar ki, rast gəlinmir. Onlardan bir qismini sadalamaqla bu təsəvvürün mənzərəsini canlandırmaq olar: Toxluca, Ağbulaq, Şorca, Ardanış, Cil, Babacan, Pənbək, Dərə, Sətənəxaç, Şişqaya, Göysu, Kəsəmən, Bala Məzrə, Böyük Məzrə, Qızılkənd, Canəhməd, Ağyoxuş, İnekdağı, Zod, Nərimanlı, Zərzibil, Ağkilsə, Qoşabulaq, Sarıyaqub, Qayabaşı, Böyük Qaraqoyunlu, Kiçik Qaraqoyunlu, Aşağı Şorca, Yuxarı Şorca, Kərkibaş, Qanlı, Basarkeçər, Çaxırlı, Gödəkbulaq, Tüstülü, Alçalı, Yarıpızlı, Qırxbulaq, Subatan, Daşkənd, Qızılvang, Çamırlı, Zolaxaç, Kələqıran, Gözəldərə, Qızılxaraba, Əliqırırq, Yanıq, Kəsikbaş, Mədinə, Quranlıq, Gölkəmə, Kürdxarabası, Təzəkənd, Böyük Dəlikdaş, Kiçik Dəlikdaş, Hətəxamlı, Vəliağalı, Kuzəcik, Başkənd, Sarıxan, Dəliqardaş, Kosaməmməd, Gülalı, Paşakənd, Qırmız kənd, Quyükənd, Kəvər, Azadxaraba-

sı, Qışlaq, Nərədüzü, Əyrivang, Ağqala, Ağzibür, Hacımuğan, Əfəndi, Ördəkli, Zeynal, Çubuqlu və s.

Şorcanın daxil olduğu Cənbərək adının geniş yayılma arealı onun türk dünyası ilə bağlılığının əyani şəkildə göstəricisidir. Bakının yüksək hissəsində yerləşən Cənbərəkənd, Vedibasardankı Cənbərək.

Maraqlıdır ki, bu toponimin yayılma coğrafi koordinatlarına Sibirdə türdilli xalqların məskunlaşdığı regionlarda da rast gəlinir. Maks Fasmerin məşhur "Этимологический словарь русского языка (в четырех томах), Москва, «Прогресс», 1986-1987) əsərində göstərir ki, Penza vilayətindəki "Çəmbər" şəhəri də türk mənşəlidir. 1948-ci ildə Çəmbərin adı dəyişdirilərək dahi tənqidçi V. Beliniskinin şərəfinə "Belinisk" adlandırılmışdır. Etimoloq F. Fasmer Ulyanovsk şəhərinin 1924-cü ilədək mövcud olan Simbiri də eyni mənə ilə bağlayır. O, çuvaş dilinə məxsus sənber sözü ilə Çəmbər toponimini eyni söz hesab edir (bax.səh 623).

Şorca kəndinin toponimlərini aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar:

Güneylər: Uzun güney, göy güney, Sarı güney, Bahar güney, Tülkü güney, Tüklü güney, Qara güney, Orta güney. **Yurd, arxac adları:** Sosannanın

yurdu, Cıdının ağılı, Namazın arxacı, Avramın komu, Avramın suadı, Məşədinin komu, Qaçaqın komu, İrvahamın zoğası, Efteyin komu, Efteyin ağılı, İsmayıl vurulan, Qijirin cıdırı, Əmrahın gəzdəyi, Təpələr: Şüllə təpə, Qara təpə, Kilsə təpə, Ada təpə, Malağan təpəsi, Orta təpə, Canavar təpəsi, Koroğlu, **Meşələr:** Böyük meşə, Xırman meşə, Şeytan meşəsi, Qara meşə, Qaranlıq meşə. Bulaqlar: Yeddi bulaq, Qara bulaq, Sarı bulaq, Göy bulaq, Soyuq bulaq, Kor bulaq (Qaz bulağı), Maksimum bulağı Dərələr: Xaşdı dərə, Nəzik dərə, Qaranlıq dərə, Üç dərə, Sulu dərə, Çətin dərə, Qəndirəninin dərəsi . Digər sahə, örüş, dağ adları: Böyük çökək, Qara oyuq, Bala xanlıq, Atduran, Xal-xal, Xanlıq, Qancıx vurulan, Dirək daş, Keçili, Maral başı, Duzlaq, Tomar, Oyuqlu, Göyəmli, Valın qarşo, Sarı burun, Üçdaş, Xor-xor, Ot yalı, Tap, Yoncalar, Saz, Böyük saz, Bala saz, Bostanlar, Zağalının yurdu, Kürdtxaltalı, Yelli gəzdək, İrənd, İrəndin beli, Dərin xəndək və s.

AĞBULAQ KƏNDİNİN TOPONİMLƏRİ

Ağbulaq kəndi Göyçənin, həm də Krasnoselo rayonunun dəniz səviyyəsindən ən hündürdə yerləşən kəndidir (2280m). Bu yüksəkliyin Ağbulağın təbii şəraitinin formalaşmasında müstəsna rolu vardır. Qonşu kəndlərdən fərqlənən iqlim şəraitinin, torpaq və bitki örtüyünün və buraya xas olan landşaftın formalaşmasında da kəndin mütləq yüksəkliyi həlledici rol oynamışdır.

Toponimlərə gəldikdə isə Ağbulağın özünəməxsus qədim yer-yurd adları vardır. “Ağbulaq” sözü hidronimlərə aid olub, Ağ-bulaq sözlərindən əmələ gəlmişdir.

Göyçənin bütün kəndlərinin toponimlərinin топонимасыны və onların elmi məcmualarda dərc etdirməyi qarşımıza məqsəd qoymuşuq. (Bu işdə bizə yaxından köməklik göstərmiş və bu arzuda olan bütün göyçəlilərə dərin minnətdarlığımızı bildiririk).

Göyçə neçə ildir düşmən tapdağındadır. Ulu Göyçə keçən bu müddət ərzində öz balalarını öz aqusuna almaq həsrəti ilə inildəyir. Göyçəlilər isə Azərbaycanın ayrı-ayrı bölgələrində Göyçəyə qovuşmaq

arzusu ilə yaşayırlar. Bunların arasında o mahalın yer-yurd adlarını – toponimlərini sinədəftər bilənlər daha çoxdur. Onları axtarmaq, onlardan həmin toponimləri öyrənmək, araşdırmaq hamının müqəddəs borcudur. Bu sahədə yaşlı adamlar daha qiymətlidir. Zaman keçdikcə həmin ahıllar dünyasını dəyişir, özləri ilə bərabər coğrafi adları da o dünyaya aparırlar. Göyçəni itirdiyimiz kimi, oranın köklü – türk mənşəli coğrafi adlarını da itiririk. Gənclərimiz bu haqda dərindən düşünməlidirlər!

Coğrafu mövqeyinə görə Ağbulağın toponimləri arasında hidronimlər çoxluq təşkil edir. Burada bulaqların sayı çoxdur (35), və kəndin adı da həmin bulaqların birinin adı ilə bağlıdır. Bunlar aşağıdakılardır: İldırımvuran bulağı, Axundbiçənin bulağı, Dürülü bulaq, Pəri bulağı, Yeddi bulaq, Dörd bulaq, Qanlı dərənin bulağı, Hacı Söyün bulağı, Hacı Sadiğin bulağı, At ağılının bulağı, Turş su bulağı, Nazdı xanım bulağı, Qayalı bulaq, Büzük bulağı, Çətin dərənin bulağı, Çəlvərri bulaq, Cinni bulaq, Qaz bulağı, Salman bulağı, Qara bulaq, Qatar bulağı, Çınqıllı bulaq, Sarı bulaq, Dəhnə bulağı, Orta Çalın bulağı, Ağ bulaq, Seyidlər bulağı, Asdan bulağı, Qara bulaq, Arxac bulağı, Duzdu bulaq, Ağdə-

rənin bulağı, Kalvayı Məcidin bulağı, Korabulaq, Dal Quzeyin bulağı, Nabat bulağı və s.

Kəndin ərazisindən bir neçə kiçik dağ çayları da axır. Bunlardan Əyricə çayını, Suludərənin çayını, Baldırqanlı çayını, Gillinin çayını, Keçid çayını, Ağdərənin çayını və s. göstərmək olar.

Burada dağ və qaya adları da geniş yayılmışdır. Pir dağı, Əyricə dağı, Kirkitli dağı, Sarılar dağı, Vers dağı, Böyük yol dağı, Qara Quzey dağı və s. Qayalardan isə aşağıdakıları göstərmək olar: Kəmənd qaya, Danaçı qayası, Qatar qaya, Nuqoyun qayası, Zağa qayası, Məkə qayası, Aralıq dərənin qayası, Ağıllı qaya, Qaçaq qayası, Darcan qaya, Kazım düşən qaya, Ovux qayası, Dəvə gəzdəyənin qayası, Sarı qaya, Qurqut qaya, Şiş qaya, Kalvayı qaya, Qurbanəli öküz bağlayan qaya və s. Ağbulaq kəndinin relyefi ilə bağlı bir neçə toponimlər yaranmışdır. Eşşək təpəsi, Tülkü təpəsi, Balaca təpə və s. toponimlər müsbət relyef formaları ilə bağlıdır.

Göyçənin Ağbulaq kəndi əsasən dağlıq ərazidə yerləşdiyindən dərələrlə bağlı toponimlər də üstünlük təşkil edir. Bunlara aşağıdakılar aiddir: Nazik dərə, Baldırqanlı dərə, Qanlı dərə, Balaca dərə, Yemlikli dərə, Aralıq dərə, Gilliyin dərə, Sulu dərə,

Çətin dərə, Gözəldərə, Asırqallı dərə, Axundbiçən dərə, Seyidlərin dərəsi, Ağ dərə, Kalvayı Nəsin dərəsi, Daşdıqlı dərə, Dəyirman dərəsi, Əyircə dərəsi, Korabulaq dərəsi, Dəli dərə, Gen dərə, Həsənəğanın dərəsi, Kirvəlik dərəsi və s.

Ağbulaq kəndinin öyrüş və yer adları da müxtəlif mənşəli olub sayca çoxluq təşkil edir ki, bu adların bir hissəsi istehsalla (kənd təsərrüfatı məhsulları ilə) bağlı olaraq yaranmışdır. Bunların arasında antroponimlərə də rast gəlinir. Əkin yerlərinin və öyrüşlərin adları da qədimdən oranı becərən şəxslərin adı ilə adlanırmış. Bunlara və digər mənşəli toponimlərə əsasən aşağıdakılar aiddir: (Bütün bunların yaranması və etimologiyasını araşdırmağa böyük ehtiyac vardır). Hacı ölən, Atağılı, Məşədi kişinin çalası, Qara daşın qabağı, Qaraçı yurdu, İldırım vuran, Sallama, Axund biçən, Nazdı xanın yaylağı, Orta gəzdək, Göllü gəzdək, Kom yolu, Tap, Göy Güney, Xorxor, aqanın boynu, Mal gəzdəyi, Yasdana, Dəmirin yanı, Daşçıxan, Məşədi Söyün düşən, Sarı yoxuş, Sərt Guzey, Hacı Sadiqin yerləri. Ağac yolu, Cəmilin yeri, Duzdaq, Dəvə gəzdəyi, Kalvayı Nəsin bin dam yeri, Araba ucan, Qışdağın yurdu, Arzumannın püş yeri, Kazım düşən, Quzu yuyulan, Çəhlim,

Əvəlikli yurd, Boğaz, Soyuqbulağın qovusu (qobusu), Dəlmə, Zincirçıxan, Komun dərələri, Düz, Turp yeri, Əyriyaq, At duran, Çimmizdi gəzdək, Ağıllar, Daşdı gəzdək, Ür ara, Dik Daş, Pazı yeri, Güney, Çaxmaqlı, Aşağı taxçalar, Düz Sərnə, Qoruqçu damı, Bəlli Əhməd düşən, Qovu yeri, Keçidin yanı, Bozalğanlının yurdu, Camış yatan, Yurd, Kürd biçən, Zülfüqarın gəzdəyi, Dam yerinin üstü, Telli Əsədin yurdu, Verst, Komun diki, Zeynalın yerləri, Komun kalafaları, Su dağılan, Darı yeri, Darama, Çal, Alverdi biçən, Seloy, Quzey, Uzun güney, Alxan vurulan, Yuxarı taxçalar və s.

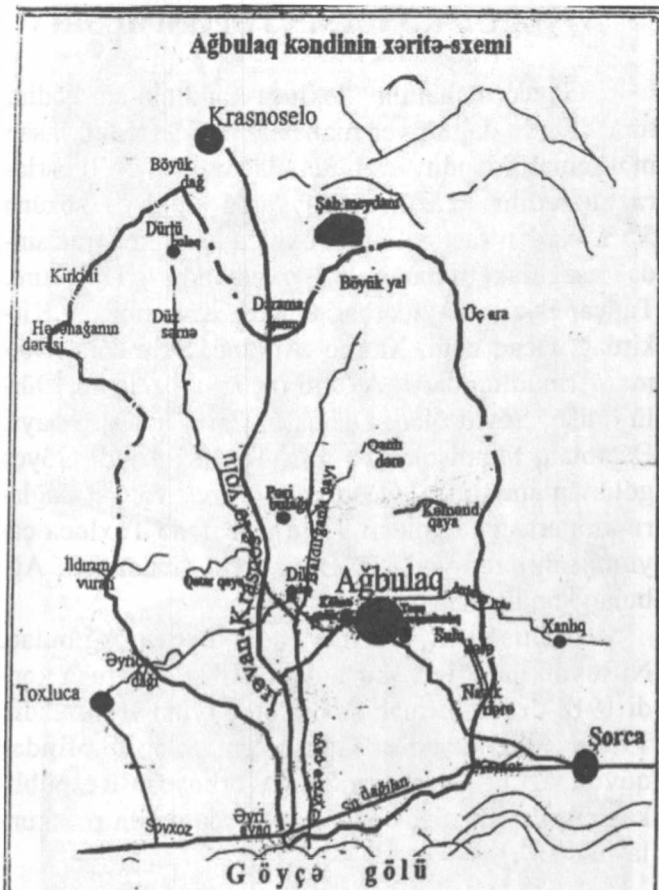
Ağbulaq kəndinin məhəllə adları da tarixləşmiş, ağbulaqlıların qəlbində daimi yaşayacaqdır. Onlar əsasən aşağıdakılardır: Seyidlər məhəlləsi, Kəndin içi, Ozanlar məhəlləsi, Tap məhəlləsi, Ağdərə məhəlləsi, Zeynallar məhəlləsi, Qəbiristanlığın dalı, Yuxarı məhəllə, Arxac məhəlləsi, Meçidin döşü, Hüşülər məhəlləsi, Körpünün diki, Orta məhəllə, Əddələr məhəlləsi, Aşağı məhəllə, Məşədilərin diki, Çuxur məhəllə, Məşədi Söyünün diki, Ağabbalar məhəlləsi, Xırmanlar, Hacı Sadiqin diki, və s.

Ağbulaq kəndi Göyçə kəndləri arasında öz müqəddəs ziyarətgahlarının olması ilə fərqlənir. Bu-

rada XIX əsrdə tikilmiş və uzun müddət xalqın müqəddəs ocağı olmuş Ağbulaq məscidinə Göyçənin digər kəndlərindən də ziyarətə gəlirlərmiş. Digər müqəddəs ocaqlardan biri “Seyidlər” məhəlləsindəki, Mirəli ağa və Miryaqub ağanın ocaqları olmuşdur. Bunlardan başqa böyük nüfuz sahibi Mirmahmud ağanın qəbri də Ağbulaq qərbistanlığında ziyarətgah idi.

Ağbulaq kəndində mövcud olan tayfa adları da toponomiyanın gələcək tədqiqatçıları üçün önəmli ola bilər. Burada 30-dan çox tayfalar olmuşdur ki, bu da kəndin böyüklüyünü və əhalisinin çoxluğunu özündə əks etdirir. Tayfa adları aşağıdakılardır: Ağabbalar, Ağacanlı, Camallar, Cəfərli, Dəlləkli, Əddələr, Ərənlər, Hacısöyünqulular, Hacı Mərdanlı, Hacı Qurbanlı, Hacı Heydarlı, Hüşülər, Hasa Uşağı, Kəlvayı Tərəşdər, Kələşdi, Qarabağlılar, Qəriblər, Molla Hasanlı, Molla Əlilər, Məmişdi, Məşədi Hüseynəli ağa, Məmmədbağır uşağı, Ozannar, Seyidlər, Seyid Əhməd ağa, Söyünalılar, Seyitdilər, Səfəralılar, amanlı, eynallar və s.

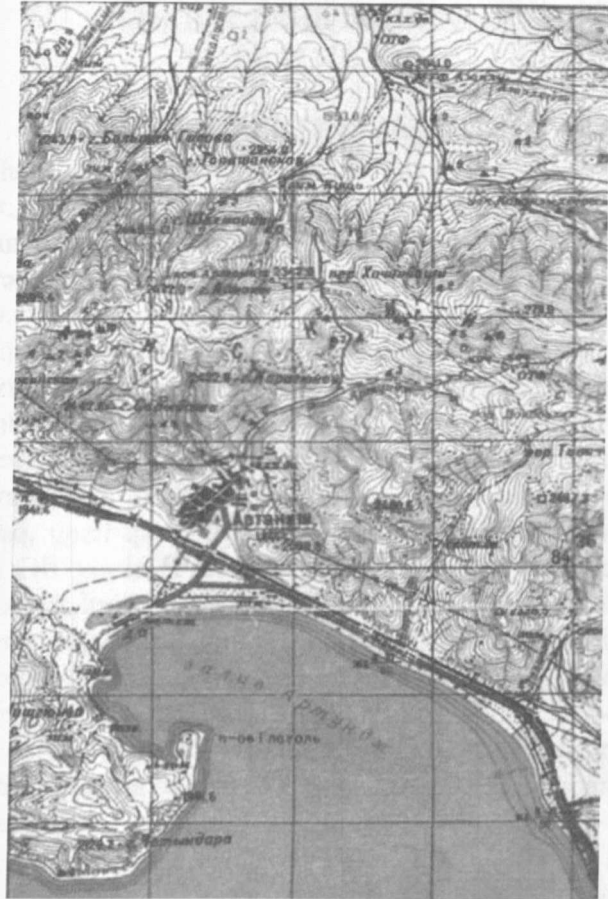
Ağbulağın toponimlərinin bəzilərini özündə əks etdirən xəritə-sxemi də oxuculara təqdim edirik.

TOXLUCA KƏNDİNİN TOPONİMLƏRİ

Göyçə mahalının Toxluca kəndinin adı qədim türk dilində dağlıq yer mənasını verir. Qədim insan məskənlərindəndir. Bizim eradan əvvəl V-VII əsrlərə aid edilir. Yazılı ədəbiyyatda Toxluca sözüne XVII əsrdən rast gəlinir. Toxluca kəndinin ərazisində aşağıdakı toponimlər mövcuddur: Dərəyurd, Taxça, Əyricə, Ayıdərəsi, Qüzey, Kərəmbiçən, Kirkitdağ, Ocaq dağı, Xanlıq, Arxanc, Sulu dərə, Dəlmə, Armudlu dərəsi, Axund biçən, Gözəldərə, Dür-lü bulaq, Seyid ölən, Qanqallı, Pəyələr, Qara qaya, Əsətolan, Məmişolan və sair. Toxluca kəndi Göyçə gölünün şimalında, Ocaq dağı Qüzey və Çal dağlarının arasında göldən 3 km məsafədə Toxluca çayının sahilində yerləşir. Əmirxeyir, Çənmərək, Ağ-bulaq kəndləri ilə qonşudur.

Hacısmeyil, Duzlu bulaq, Noyçalı, Ağ bulaq, Niftoyun bulağı və sair bulaqları var. Toxluca kəndi 1918-ci ildə Ermənistanın tabeliyinə verilmişdir. 1988-ci ildə kəndin əhalisi ermənilər tərəfindən qovulmuşdur. Əsasən indiki Azərbaycan Respublikasının yuridiksiyasında olan torpaqlarda məskunlaşmışlar.

II FƏSİL

GÖYÇƏNİN TOPONİMLƏRİ

*Basarkeçər rayonunun kəndlərinin
timsalında*

1. Babacan
2. Pəmbək
3. Dərə
4. Şişqaya
5. Kəsəmən
6. Böyük Məzrə
7. Kərkibaş
8. Bala Məzrə

BABACAN KƏNDİNİN TOPONİMLƏRİ

Göyçə gölü, Qara ardıc, Sarı qaya, Çətin dərə, Qalaça, Armudlu dərəsi, Şaxlı, Şaxlı dərəsi, Tozdux, Danalıq, Yeddi qardaş bulağı, Lalalıq, Qoç uçan qaya, Muradın dərəsi, Qara dağ, Qəhrəmanlı dərəsi, Şor-şor bulaq, nadir qəbiristanlığı, Qaragüney, Şahdağ, Alagöllər, Maymaq bulaq, Mollaəmmədli, Yurd yeri, Zirnikli, Yaş ardıc, Dərə yeri, Qırmızılıq, Qarnaq, Kalvayı güneyi, Tazxtadüz, Orta tombaq, Parça palıd, Ağ döş, Babacan çayı, Şimpirt dərəsi, Şimpır çayı, Ayıölən, Tək kom, Dələ daşı, Qara quzey, Tərsə, Pişik çıxmaz, Kartof yeri, Gür bulaq, Qızıl qaya, Qaraların yurdu, Doldollar, Qazax Əli yurdu, Port-port bulaq, Qısırdağ, Arıqlıq (arıxlıx), İrmaq, Gen dərə, Yolaşan, Məciduçan, Sudaşən qaya, Murtuzalılar, Şövkət uçan, Ayı dərəsi, Qabıqlı, Birinci tala, Söyün (Hüseyn bulağı), Çoban arxacı, Qara söyüd, Tək söyüd, Nəsirin dərəsi, Gilənin dərəsi, Saçlının Salı, Orta sal, Göllər, Mehдинin dərəsi, Qara qaya, Qurud təpəsi, Tərsə bulağı, Şaban arxacı.

PƏMBƏK KƏNDİNİN TOPONİMLƏRİ

Ağbulaq, Ardanış, Şorca, Babacan, Cildə ömr etmişəm məndə bir zaman, Keçmə Ağkilsədən, Zoddan, Qanlıdan, Daşqəndil, Məzrəli, Pəmbəkli Göyçə...

Deyən xalq şairimiz Hüseyn Arif haradan biləydi ki, Ulu Göyçə əsrin sonunda düşmən tapdığına çevriləcək. Yağı düşmənlərin əlində olan Göyçə kəndlərinin biri də gözəl təbiətə malik olan, Göyçə gölünün kənarında yerləşən, axarlı-baxarlı Pəmbək kəndidir. Ulu babalarımızın doğma Vətəni Göyçənin bütün kəndlərinin yer-yurd adlarını toplamağı qarşımıza məqsəd qoymuşuq. Bu yazıda həmin kəndlərdən birinin—Pəmbəyin toponimlərindən bəhs edəcəyik.

Məqalədə dağlar, əkin yerləri, meşələr, dərələr, bulaqlar, örüşlər, yurd adları, ziyarətgahlar, qəbirstanlıqlar, qılıclar və s öz əksini tapmışdır.

Şah dağı, Şivri dağı, Yanır dağı, Qara qaya dağı, Sarı qaya dağı, İmək uçan dağı, At uçan dağı, Qısırın dağı, Kirişliyin dağı, Qoşanın dağı, Çadırlı dağı və s. Pəmbəyin əzəmətli dağlarındandır. Qurtlu bulaq, Helləm yeri, Səngərin boynu, Dək başı, Yas-

tıqlı, Təndir torpağı, İmçilər, Qara calı, Gəvənlik, Bulaqlı, Canavar dəliyi, İngəndərin yurdu, Yuxarı arpalar, Aşağı arpalar, oruc oğlu, Xonçalı, Ağ düz, Qarlaq, Gen dərə, Qanlı yer, Kəmənd, Tikanlı, Sarı qaya, Qoç qoruğu, Zünnədli, Bir yanlı, Lalalıq, Süddüyənlik, Sivrinin ətəyi və s. kimi əkin yerləri də mövcuddur.

Məşəldən Arıqlıq, Mıxlı, Qara quzey, Məsmalı adlayan, Qəmbər əkən, Heydər adlayan, Qara arcıd, Parça quzey və s. göstərmək olar.

Burada mövcud olan dərələr ərazini kəskin parçalamışlar. Bu dərələr əsasən aşağıdakılardır: Cin dərəsi, Sənəmin dərəsi, Murtuzalının dərəsi, Lələnin dərəsi, Əmirəhmədin dərəsi, Lalalığın dərəsi, Əvəlikli dərə, Balaxanımın dərəsi, Həməzənin dərəsi, Gen dərə, Bulaqlının dərəsi, Quru dərə, Gərdə ölən dərə, Çellinin dərəsi, Gəvənliyin dərəsi, Kirişliyin dərəsi, Qarışqalı dərə, Xırmanın dərələri, Cacıqlının dərəsi və s.

Pəmbək kəndinin yaylaqlarında və örüş yerlərində səfəli, durna gözlü bulaqlar da az deyil. Bunlardan Allahverdinin bulağı, Dıqışın (Bayramın) bulağı, Gülüstan bulağı, Qara oğlunun bulağı, Muncuqlu bulaq, Küs Sənəm bulağı, Həməzənin bulağı, Dəlik daşın bulağı, Kirişliyin bulağı, Ağ bulaq,

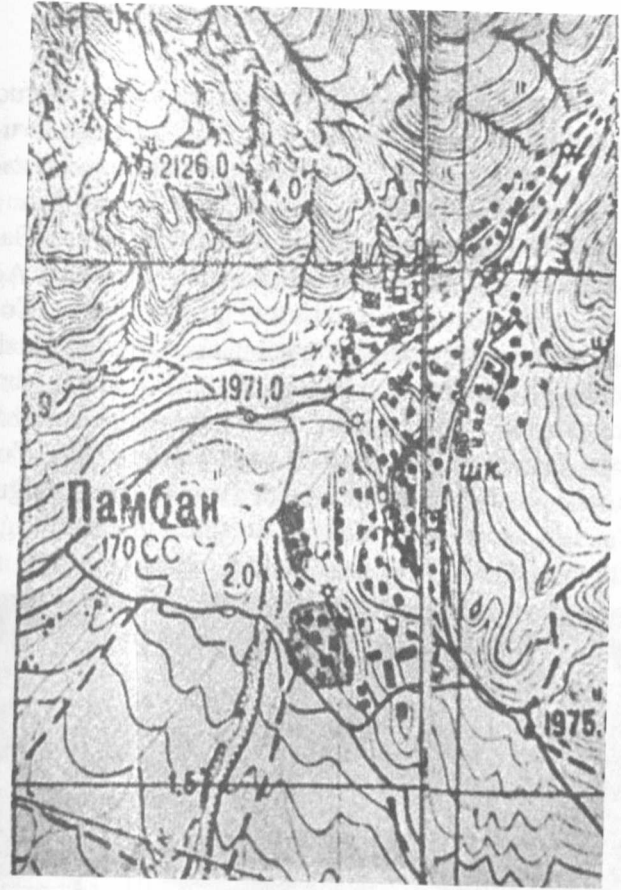
Hüzzü toyu olan bulaq, Piyala bulaq, Aynalı bulaq, Əmirəhmədin bulağı, Cadırlının bulağı, Daş bulaq, Lalalığın bulağı, Keçi qayasının bulağı, Sarı qayanın bulağı, Həməmin bulağı, Xonçalının bulağı, Molla bulağı, Gəvənliyin bulağı, Gözənin bulağı, Bulaqlının bulağı, Səngərin bulağı, Məsmalı adlayanın bulağı, Gen dərənin bulağı, Zirnişli bulaq, Qara bulaq, Düzdağın bulağı, Sənəmin bulağı, Murtuzalının bulağı, Əmirəhmədin bulağı, Lələnin bulağı, Qənbərəkənin bulağı və s. göstərmək olar.

Pəmbək kəndinin maraqlı yer adları da vardır ki, bunlar gələcək tədqiqatlar üçün önəmlidir. Aşağı tək kum, Yuxarı tək kum, Məmməd həsən dombası, Qarlaq, Xonçalı, Kirişlik, Qara arxac, Talalar, Əhmədin duzdağı, Salman ölən, Duzdaq, Kötüklü, Səngər, Daşlı yer, Sel çayı, Yusif biçən, Muncuq bostanı, Tor küməsi, Avdalın başı, Sellik, Çelli, Səfərin arpası, Yönnü bəri, Dəlik daş və s. misal göstərmək olar.

Bu kəndin ərazisində çoxlu yurd adları vardır ki, bunların da əksəriyyəti insan adları ilə bağlı olub, antroponimləri təşkil edir. Bunlara Həkimin yurdu, Murtuzalının yurdu, Sənəmin yurdu, Lələnin yurdu, Əmirəhmədin yurdu, Hüzzü toyu olan yurd, Cadırlının yurdu, Balaxanımın yurdu, Sarı qayanın yurdu, Dağ damı

yurdu, Lalalığın yurdu, İsgəndərin yurdu, Ağ bulağın yurdu, Uzun Məhəmmədin yurdu və s. misal göstərmək olar.

Pəmbək kəndinin relyefində aydın gözə çarpan dağ tirələrinə də (dağ qılıcları) rast gəlinir ki, bunların da özünəməxsus adları var. Qılıc (tirə) adları da kəndin coğrafi adlarını zənginləşdirir. Bunlara Yönü bərənin qılıcı, Avdalın qılıcı, Uzun Məhəmmədin qılıcı, Mıxlının qılıcı, Qara arxacın qılıcı, Ağ düzün qılıcı və s göstərmək olar. Göyçənin bütün kəndlərində olduğu kimi burada da ocaqlar, ziyarətgahlar, inanc yerləri vardır. Arpaların ocağı, Qara daşın ocağı, Qara qayanın ocağı və İsgəndərin ocağı pəmbəklilərin daimi sitayiş və ziyarət yerləri idi. Burada tarixi bilinməyən 3 qəbiristanlıq və bir dənə də kənd qəbiristanı vardır ki, bu da Pəmbək kəndinin daha qədimliyini sübut edir. Səngərin qəbiristanlığı, tarixi albanlarla bağlı olan Duz dağı qəbiristanlığı, tarixi bilinməyən və yaylaqda ölənlərin dəfn olunduğu El qəbiristanlığını bunlara misal göstərmək olar.

DƏRƏ KƏNDİNİN TOPONİMLƏRİ

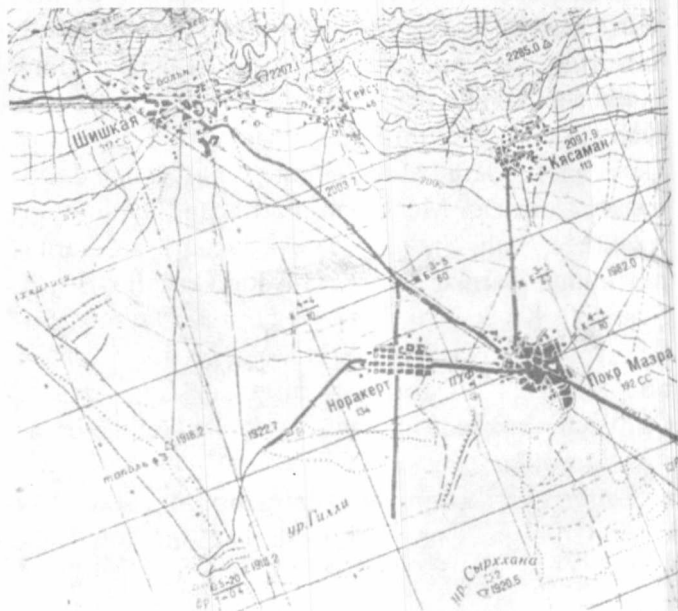
Gədə ölən dərə, Gözələr (yuxarı,aşağı), Qoruq təpəsi, Qatar qaya, Rus qırılan, Sudəyən qaya, Orucoğlu, Rəş bulağı, Zirnişdi bulaq, Qısır dağı, İsgəndər ocağı, Tək palıd, Ağdənnik, Karvansara, Xınna dərəsi, Damcılı bulaq, Piyala bulaq, Taxçayurd, Sadığın kalafası, Tozduğ dərəsi, Məntəqə, Danalıq, Ağ qaya, Qara quzey, Qızlar bulağı, Qara qaya, Çoban bulağı, Gürbulaq, Hilpar bulağı, Qaroyal, Nazlı bulaq, Korabulaq, Tüklü təpə, Palıddı meşəsi, Nərgizoddayan, Qoşagəzdək, Öküz yatışan, Saqqızdı dərə, Qaraçı yurdu, Həsin bulağı, Hənifin bağı, Yunusun çalası, Yulğunluq, Qara alça, Alının kolluğu, Yastıq, Məsmənin bulağı, Şəbəndə qəbirstanlığı, Rəmələr, Dolayı yol, Dik daş, Malakan damı.

ŞİŞQAYA KƏNDİNİN TOPONİMLƏRİ

Dağlar-Qocadağ, Qaradağ, Maral dağı, Mahı, Şivri, Sarınər, Kosa tülləyi, Qara arxac, Qara çınqıl, Gümüşxana, Qamışlı. **Təpələr**-Keçəltəpə, Pirlük, Sarıtıp, Qırmızılıx, Qoşa təpə, Tüklü təpə, Buynuzlu. **Çaylar**-Şişqaya, Seloy, Sarınər. **Bulaqlar**-Gurbulaq, Pəri-cahan, Dəli bulaq, Sona bulağı, Bulaqlı, Gözə, Qara bulaq. **Şəlalə**-Şoldurğan. **Yaylaqlar**-İnəkdağı, Qoyundağı, Ələs, Qaraçı. **Örüşlər**-Hümbətbiçən, Savzılı dərə, Əsgərin yurdu, Südyə Əli, Kalva Sadıx, Xudubiçən, Salman yeri, Qara arxac, Çərçi qəbri, Qara battaq, Gümüşxana, Kəmənd, İkiirmaq, Üçirmaq, Mehtiölən, Fətiruçan, Qaranın qoruğu, Məşəvəli, Sızğının dərəsi, Uçuq kom, Sarıtıpın komu, Sarınər komu, Göyşor. **Qayalar**-Böyük Şişqaya, Kiçik Şişqaya, Gəlin qayası, Qaysafa, Səfər-Zərniyar qayası, Qara qaya, Yarıq qaya, Cəfərin qılncı, Ağ qaya. **Dərələr (xəndəklər)** -Sarı xəndək, Qurbanəlinin xəndəyi, Bənövşə dərəsi Həlimə dərəsi. **Biçənəklər**-Döş yeri, Gillik yolu, Çeranosun yanı, Salman yeri, Dom yeri, Mal qəbri, Şair Rza, Ağkilsə, Götürgə, Qara kol. **Məhlələr (məhəllələr)**-Seyfəli, Orta məhlə, Toyuqçu, Dadaşlı, Qaravəlli

Nəsillər (tayfalar)-Ağsaklı, Nazlıuşağı, Dadaşlı, Töstü, Hüsənli, Didarlı, Balahümbətli, Hasanalı, Qədimli, Xəlilli, Nağılar, Çanaxçı, Çayçı, Tağılar, Ayvazalı, Necili, Məmmədcəfərli, Cəlilli, Bağbilməz, Kələşdi, Nazarlı, Söhbətli, Əsədli, Bayandurlu, Qorxmazlı, Qırmızıçuxalı, İranlı, Sadanaxaçlı, Balaməzrəli, Ağbulaqlı, Babacanlı, Kəsəmənli, Pəmbəkli

KƏSƏMƏN KƏNDİNİN TOPONİMLƏRİ

Ocaq təpəsi, Bayramın bulağı, Cüt bulağı, Duzlu bulaq, Subatan bulağı, Qurbanəli bulağı, Yun yuyulan bulaq, Koroğlu bulağı, Təkgözənin bulağı, Ağqaya, Kalvayı Vəlinin qayası, Ağdaş qayası, Göyqaya, Şılapqa qayası, Ocaq təpəsi dağı, Qaraönək, Sarı bulaq, Bağırın bulağı, Dəyirman təpəsi, Koroğlu təpəsi, Şiştəpə, Sarınər təpəsi, Bölgü dərəsi, Nemətin dərəsi, Suayrılan, Ağyoxuş, Qumluq, Qaradaş, Aslanın çayı, Hacı-Əlinin böyük yeri, Ağ suyun və qara suyun dərələri, Abbasın qaraçöpü, Baldırğanlı, Bənd dərəsi, Məşədi İsə dərəsi, Camış ölən dərəsi, Məşədi Mürsəl dərəsi, Əsəd Binə düşən örüşü, Seyidlər örüşü, Bədəl odluyan örüşü, Dolayılar yeri, Qazaxlının yurdu, Təndir-torpağı yeri.

BÖYÜK MƏZRƏ KƏNDİNİN TOPONİMLƏRİ

Kəndin 2000 hektardan artıq əkin sahəsi və Kəlbəcər rayonu ilə həmsərhəd 2 böyük yaylağı var idi.

Kəndin ərazisində ayrı-ayrı adlarla sahələr var idi. Məsələn, Üç təpələr, İsgəndər ağanın calası, Qarama, Dəmyələr, Xallı təpə, Saz, Qobular və sairə. Yaylaqlardan biri "Ağyoxuş" adlanırdı. Həmin yaylaq Daşkəsən və Kəlbəcərlə həmsərhəd idi, həmin dağda "darın dərəsi", "at tutulan" və s. kimi adları var idi.

İkinci yaylaq isə Azərbaycanın "Sarı yer" deyilən yaylağı ilə həmsərhəd idi.

Bu yaylağın ərazisi daha böyük sahəni əhatə edirdi. Məsələn, "Sona bulağı", "Hacı Qurban", "Abbas bəy", "Göy döş", "Ağ daş", "Orta dərə", "İsti suyun dərəsi", "Qarol dağı", "Tatlı obası", və sairə. Bu ərazinin özünə məxsus soyuq bulaqları var idi. Saçlının Salı, Orta Sal, Göllər, Mehдинin dərəsi, Qara qaya, qurud təpəsi, Tərsə bulağı, Şaban arxacı, Məcid uçan, qara güney, Şaxlı qayası, Quyu yeri, Zinciritən, Şorşor bulaq, Şirnilil bulaq və s.

ŞƏFƏQ (KƏRKİBAŞ) KƏNDİNİN TOPONİMLƏRİ

Daş dəmir, Sənəmin qayası, Xoylu qayalığı, Dərə arpa, Sarı qaya, Burun, Mirzənin qayası, Torflar, Təpəli, Uzun yerlər, Rəhimin hasarı, Göl yeri, Böyük yerlər, Qara daş sahəsi, Qardaşın tələsi, Kəsəkli, Ağıllar, Quyu yer, Böyük qaya, Dəvə dodaqlar, Əyirilər, Şərəbanının yalağı, Əmrəhin dərəsi, Cəfər ölən, Şairin diki, Qoşa tələ, Çaxırlı yolu.

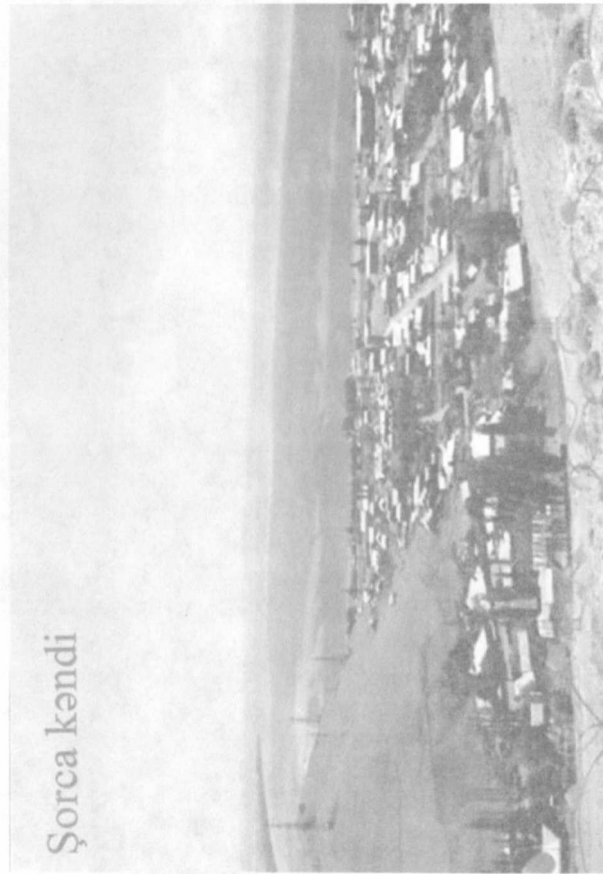
Dağın ocağı, Sarı yal, qatar daş, Dağın gölü, Ənnağının tələsi, Əlinağının bulağı, Abdının yurdu, Nəzik çay, Qıçay çay, Çimmizli göl, Qara çınqıl, Lillərli, Şişpiləkən dağı, Əyri qar, İstisuyun yolu, Yağlı bulaq, Daş çıxan, Qazaxlının obası, İsanın yurdu, Məzrənin düzü, Vers dağı, Çətin dərə, Güllü düzü, Qannının yurdu, Başı daşlı təpə, Qarnı yarıx təpə, Zinəlik, Misirin bulağı, Məzrənin obası, Çaxnaqlar.

BALA MƏZRƏ KƏNDİNİN ƏRAZISİNDƏKİ BƏZİ TOPONİMLƏR VƏ HİDRONİMLƏR

1. **Qır**-Kəndin Qərbində Məzrə düzənliyinin bir hissəsi. Quru, susuz ərazi olduğu üçün belə adlandırılıb.
2. **Saz**-Kəndin Qərbində Gilli düzü istiqamətdə sahə. Əvvəllər qamışlıq sahə olduğu üçün belə adlandırılıb.
3. **Sırxana**-Kəndin Qərbində Qanlı kəndi ilə arada kiçik təpəcik
4. **Cala**-kəndin Qərbində sol otlu və sulu sahə.
5. **Hacı Musa xəndəyi**-Kəndin Şimal-Şərqində Göysu kəndi ilə arada torpaq kanyonu
6. **Qarabulaq**-Kəndin Şimal-Qərbində Norakərt kəndi ilə arada təpə. Kəndin köhnə qəbiristanlığı da burada yerləşir.Üstünün oxunması mümkün olan ən köhnə qəbir 18-ci əsrin ortalarına aiddir.
7. **Qarabulaq**- Kəndin Şimal-Qərbində Norakərt kəndi ilə arada eyni adlı bulaq.
8. **Axar**-Kəndin Şimal Qərbində Norakərt kəndi ilə arada 60-70-ci illərdə meliorasiya məqsədi ilə çəkilmiş su axarı.
9. **Şır-şır**-Axarda təbii yolla əmələ gəlmiş kiçik şalələ

ƏLAVƏLƏR

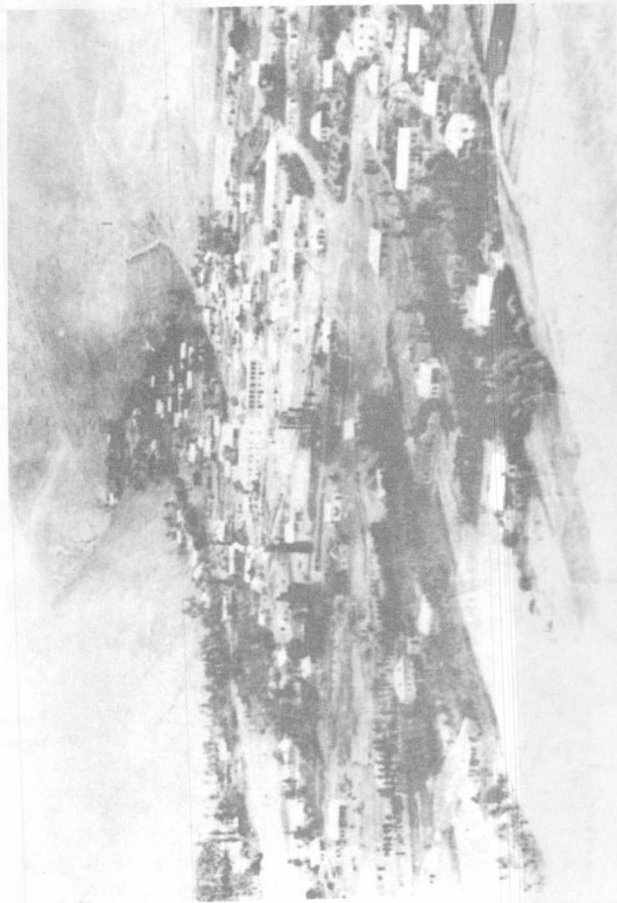

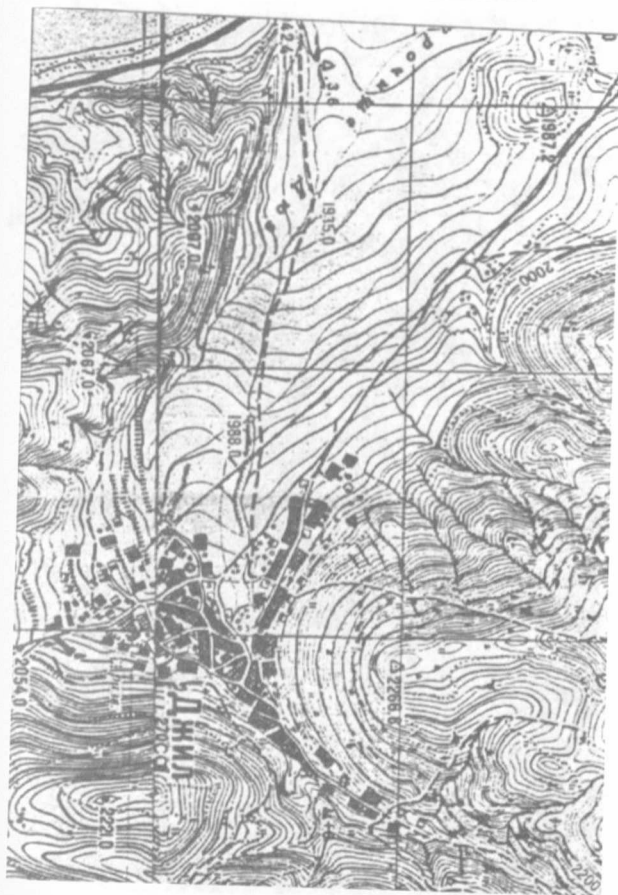
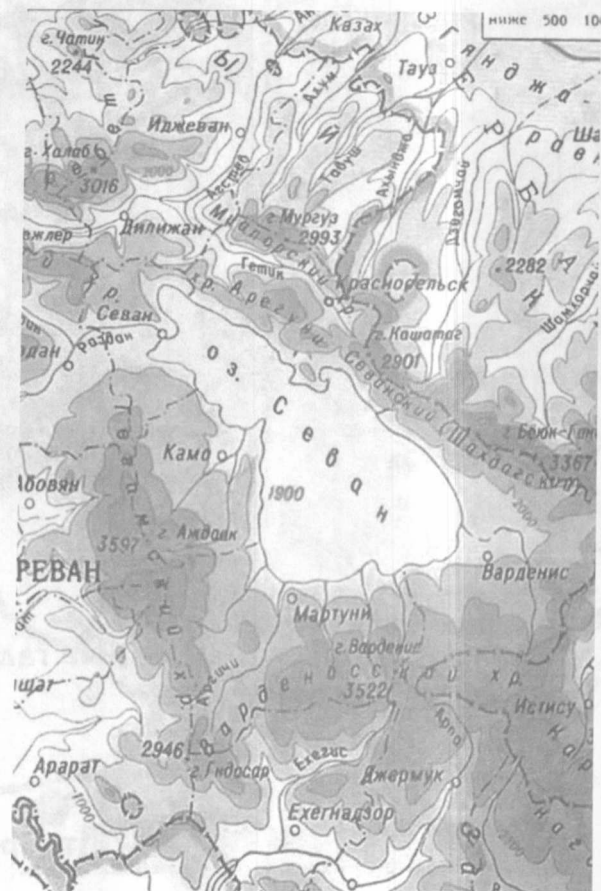
Şorca kəndi

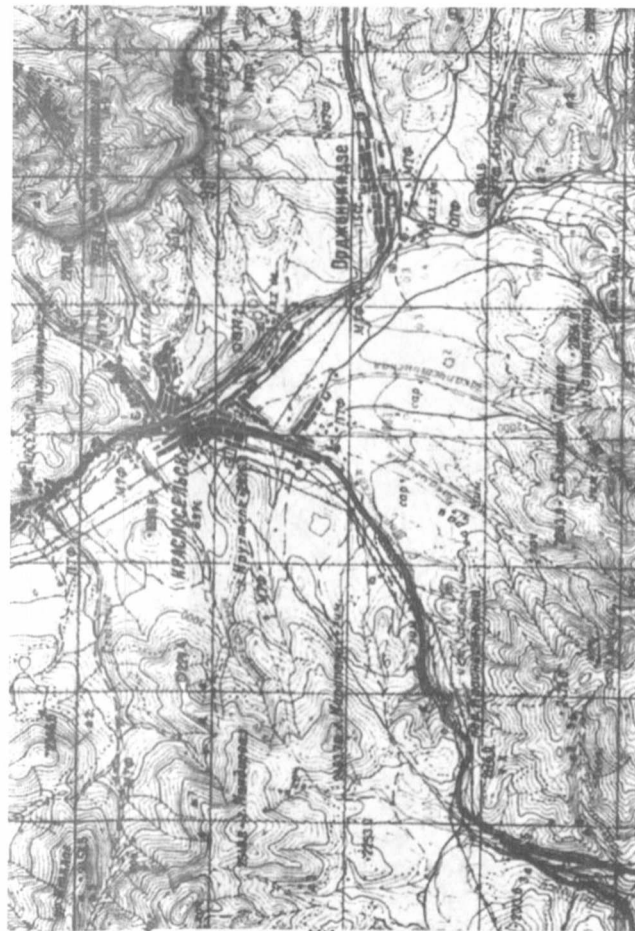
Tərtib edən: Tahir İbrahimov
1999

MÜNDƏRİCAT

MÜƏLLİFDƏN	3
REDAKTORDAN.....	8

I FƏSİL

GÖYÇƏNİN TOPONİMLƏRİ ÇƏMBƏRƏK (KRASNOSELO) RAYONUNUN KƏNDLƏRİ TİMSALINDA	33
CİL KƏNDİNİN TOPONİMLƏRİ	34
ARDANIŞ KƏNDİNİN TOPONİMLƏRİ	41
ŞORCA KƏNDİNİN TOPONİMLƏRİ	44
AĞBULAQ KƏNDİNİN TOPONİMLƏRİ	47
TOXLUCA KƏNDİNİN TOPONİMLƏRİ	54

II FƏSİL

GÖYÇƏNİN TOPONİMLƏRİ	56
BABACAN KƏNDİNİN TOPONİMLƏRİ	58
PƏMBƏK KƏNDİNİN TOPONİMLƏRİ	59
DƏRƏ KƏNDİNİN TOPONİMLƏRİ	64

ŞİŞQAYA KƏNDİNİN TOPONİMLƏRİ	65
KƏSƏMƏN KƏNDİNİN TOPONİMLƏRİ ...	67
BÖYÜK MƏZRƏ KƏNDİNİN TOPONİMLƏRİ	68
ŞƏFƏQ (KƏRKİBAŞ) KƏNDİNİN TOPONİMLƏRİ	69
BALA MƏZRƏ KƏNDİNİN ƏRAZİSİNDƏKİ BƏZİ TOPONİMLƏR VƏ HİDRONİMLƏR	70
ƏLAVƏLƏR	71

“Elm və təhsil” nəşriyyatının direktoru:
Professor Nadir MƏMMƏDLİ

Dizayner: Kamran İbrahimov
Texniki redaktor: Yadigar Mirbağırzadə

Çapa imzalanmış 21.06.2021
Şerti çap vərəqi 5,5 Sifariş № 201
Kağız formatı 70x100 1/32. Tiraj 500 .

Kitab “Elm və təhsil” nəşriyyat-poliqrafiya
müəssisəsində səhifələnib, çap olunmuşdur
E-mail: nurlan1959@gmail.com
Tel: 497-16-32; 050-311-41-89
Ünvan: Bakı, İçərişəhər, 3-cü Maqomayev 8 /4